

Aktivnosti Islamske države na Twitteru

Sić, Mihovil

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Department of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:357451>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-03**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI

Mihovil Sić

**AKTIVNOSTI ISLAMSKE DRŽAVE NA
TWITTERU**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2017.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
ODSJEK ZA KOMUNIKOLOGIJU

DIPLOMSKI RAD

**AKTIVNOSTI ISLAMSKE DRŽAVE NA
TWITTERU**

Student: Mihovil Sić
Mentor: doc. dr. sc. Jelena Jurišić

Zagreb, rujan 2017.

ZAHVALA

Zahvaljujem od srca svojoj mentorici, doc. dr. sc. Jeleni Jurišić na pruženoj pomoći tijekom izrade diplomskog rada, kao i na pomoći, mentorstvu i toplini tijekom cjelokupnog trajanja studija komunikologije. Zahvaljujem od srca također svojoj obitelji i prijateljima na pruženoj potpori tijekom studija.

Religious wars are not caused by the fact that
there is more than one religion, but by the spirit of intolerance...
the spread of which can only be regarded as the total eclipse of human reason

Charles-Louis de Secondat Montesquieu

SAŽETAK

Islamska država prepoznala je nove načine komunikacije za promociju svojih aktivnosti. Osim tradicionalnih medija u manjoj mjeri, Islamska država koristi online platforme u svrhu diseminiranja poruka terorističkog sadržaja koje imaju za cilj širenje propagande, radikaliziranja publike i regrutiranja potencijalnih pristaša na globalnoj razini. *Online* platforma koju Islamska država najviše upotrebljava za širenje navedenih aktivnosti je *Twitter* na kojoj je prema procjenama kreirano između 20 do gotovo 90 tisuća profila Islamske države. Osim *Twittera*, online aktivnosti Islamske države zabilježene su i na *Facebooku*, *Instagramu*, *YouTubeu* i ostalim sličnim platformama. U ovom radu analiziraju se online aktivnosti Islamske države na *Twitter* koje su potkrepljene samostalnim istraživanjem 21 prikupljenog *Twitter* profila za koje se smatra da su direktno ili indirektno povezani sa organizacijom. Među analizirane aktivnosti ubraja se analiza profila, lokacije profila, tweetova, hashtagova, tematika tweetova i profila i vizualni identitet profila.

Ključne riječi: Islamska država, terorizam, online, aktivnosti, *Twitter*.

ABSTRACT

Islamic state has recognised new ways of communicating its own activities. Besides traditional media, Islamic state uses online platforms for disseminating messages with terroristic content in order to spread its propagada, to radicalize the public and to recruit new potential supporters and fighters on a global scale. Online platform used the most by the Islamic state is *Twitter*, with an estimated number of 20 to almost 90 thousand created profiles. Besides *Twitter*, online activities were recorded on *Facebook*, *Instagram* and *YouTube* as well, and on other similar platforms. This work analyses online activities of the Islamic state followed by an independant research of 21 *Twitter* profiles that are directly or indirectly connected to the organisation. The analysed activities include the analyses of profiles, locations of profiles, tweets, hashtags, specific theme of tweets and profiles and visual identity of profiles.

Key words: Islamic state, terrorism, online, activities, *Twitter*

SADRŽAJ

1. UVOD.....	6
1.1. Predmet rada.....	6
1.2. Ciljevi rada.....	7
1.3. Znanstveno istraživačke metode i istraživačko pitanje.....	8
1.4. Struktura rada.....	8
2. IMPERIJALIZAM ZAPADNIH SILA I RELIGIJSKA PODJELJENOST MUSLIMANSKOG SVIJETA KAO OSNOVA ZA POLITIČKI ISLAM.....	10
2. Imperijalizam i pretenzije Zapada.....	10
2.1. Jačanje islamizacije.....	13
2.2. Religijske osnove Islama kao temelj za militantni islamizam.....	13
3. USPON ISLAMSKJE DRŽAVE.....	16
3.1 Abu Musab al-Zarqawi.....	16
3.2 Abu Omar al-Bagdadi.....	20
3.3 Abu Bakr al-Bagdadi i uspostava Islamske države.....	22
3.4 Funkcioniranje Islamske države.....	25
3.5 Prihodi Islamske države.....	27
3.6 Faktori uspjeha Islamske države.....	28
4. DRUŠTVENE MREŽE KAO PLATFORMA ZA ONLINE TERORIZAM.....	30
4.1 Definiranje terorizma.....	30
4.2 Povijest terorizma.....	32
4.3 Odnos medija i terorizma.....	33
4.4 Online terorizam.....	35
4.5 <i>Facebook, Twitter i YouTube</i> kao platforme za online terorizam.....	36
5. TWITTER.....	39
5.1 Što je <i>Twitter</i> ?.....	39
5.2 Terminologija <i>Twittera</i> - tweet , retweet i hashtag.....	40
5.2.1 Tweet.....	40
5.2.2 Retweet.....	41
5.2.3 Hashtag.....	41
6. ISLAMSKA DRŽAVA U ONLINE SVIJETU.....	44
6.1 Društveni mediji i cyber prostor kao moćno oružje Islamske države.....	44
6.2 Online regrutacija.....	48
6.3 Propagandne teme Islamske države.....	49
7. AKTIVNOSTI ISLAMSKJE DRŽAVE NA TWITTERU.....	52
7.1 Dosadašnja istraživanja aktivnosti Islamske države na <i>Twitteru</i>	52
7.1.1 Profili.....	52

7.1.2 Tweetovi.....	54
7.1.3 Lokacije <i>Twitter</i> profila.....	54
7.1.4 Tematski sadržaj <i>Twitter</i> profila.....	55
7.1.5 Vizualni identitet <i>Twitter</i> profila	55
7.1.6 <i>Hashtagovi</i>	55
7.2 Metodologija i ciljevi istraživanja	56
7.4 Rezultati istraživanja	58
7.4.1 Problemi prilikom pretraživanja <i>Twitter</i> profila	58
7.4.2 Analiza sadržaja tweetova	64
7.4.3 Vizualni identitet <i>Twitter</i> profila.....	68
8. ZAKLJUČAK	73
9. POPIS LITERATURE	75
9.1 Knjige i znanstveni članci	75
9.2 Internetski izvori.....	77

1. UVOD

S razvojem digitalne tehnologije i *online* svijeta otvaraju se beskrajne mogućnosti i načini komunikacije. No, navedeno nužno ne mora uvijek biti pozitivne naravi, pogotovo ako „padne u krive ruke“. Upravo to možemo spoznati na primjeru Islamske države¹ i aktivnosti spomenute terorističke organizacije što je ujedno i tema ovog rada. Islamska država koristi *online* svijet u svrhu širenja nemilosrdnih poruka o terorizmu i tako utjecala na osjećaj nesigurnosti u cijelome svijetu.

S jedne strane, s obzirom na to da sam student povijesti, mogu reći kako su me oduvijek fascinirali sukobi naše civilizacije kroz povijest, razne idejne revolucije i previranja, kao i teroristički pogled na svijet te radikalno shvaćanje religije. Navedeni elementi vidljivi su na vrlo aktualnom primjeru uspostave Islamske države. S druge strane, kao studenta komunikologije, najviše me zanima područje razvitka i korištenja novih medija, odnosno digitalnih platformi kao što je *Twitter*, a upravo u tom pravcu vidim i razvoj svoje profesionalne karijere. Aktivnosti Islamske države na *Twitteru* tako čine jedinstven su spoj moja dva područja interesa...

Može se reći kako je tema rada značajna radi svoje aktualnosti i relevantnosti u današnjem društvu. Isto tako, vrlo je značajna i za proces kreiranja novih političkih i geopolitičkih odnosa na Bliskom istoku. Također, kroz navedenu temu moguće je promatrati i stvaranje novih načina komunikacije (primarno *Twittera*) koje je Islamska država prepoznala kao pogodne za širenje propagande o vlastitim terorističkim aktivnostima. Osim toga, korištenjem *Twittera* i ostalih online platformi koje se koriste u promicanju terorizma, mijenja se i pogled na terorizam koje poprima nove dimenzije u korištenju pogodnosti novih medija.

1.1. Predmet rada

Islamska država je, nesumnjivo, postala globalni teroristički fenomen 21. stoljeća. Mnogi autori opisuju je kao najveću terorističku organizaciju u povijesti, a tome često pridodaju i pridjev „brutalan“. (Hosken, 2015.; Sekulow, 2014; Napoleoni, 2015.)

Zašto brutalan? Samim unosom termina *IS*, *ISIL*, *ISIS* ili *Islamic state* u *Google* prikazuju nam se slike na koje možemo naići samo u trilerima ili horor filmovima. Slike dekapitiranih ljudi, mrtve djece, „nevjernika“ pribijenih na križeve ili pak masovnih streljanja

¹ u daljnjem tekstu termin „Islamska država“ u nekim dijelovima će biti označen skraćenicama „IS“, „ISIS“ ili „ISIL“.

uistinu tjeraju strah u kosti. Navedeno prikazuje Islamsku državu kao najozloglašeniju terorističku organizaciju koja je djelovala na području Bliskog Istoka, ali i svijeta. Također, ono što razlikuje Islamsku državu od drugih terorističkih organizacija je njezina težnja za uspostavom pravne države svih muslimana.

Osim Islamske države kao globalnog terorističkog fenomena, ovaj diplomski rad opisuje i organizaciju kao globalni tehnološki fenomen. Pomalo je ironično spojiti religijske i svjetovne ideale Islamske države iz duboke povijesti ranog srednjeg vijeka, njihova brutalna zlodjela i teroristički način razmišljanja s načinom na koji se Islamska država promovira.

Kao i ostale terorističke organizacije, Islamska država koristi medije za svoju promociju, regrutaciju novih pristaša i širenje osjećaja globalnog straha. S razvojem tehnologije i novim mogućnostima u *online* komuniciranju, Islamskoj državi se pruža jedan vrlo efikasan stroj za propagandu, a to su društvene mreže. Svoju aktivnost najviše baziraju na *Twitteru*, a osim toga koriste *Facebook*, *YouTube*, *Instagram* i ostale slične platforme.

Twitter se kao digitalna platforma pokazao kao pogodan alat za online aktivnosti, pogotovo za povezivanje ljudi i poslovanja u *online* svijetu. Takvu moć povezivanja i „svebivanja“ iskoristila je Islamska država koja je *Twitter* maksimalno preoblikovala za svoje potrebe što uključuje regrutaciju, pozivanje na džihad, širenje propagandnog sadržaja i slično.

1.2. Ciljevi rada

Glavni cilj ovog rada je prikazati koje sve aktivnosti Islamska država prakticira na *Twitteru*. Kroz analizu prikupljenih *Twitter* profila sljedbenika Islamske države cilj je pokazati kako organizacija funkcionira na spomenutoj digitalnoj platformi i koji su im krajnji ciljevi korištenja *Twittera*.

Također, cilj rada je prikazati ostale aktivnosti Islamske države u *online* svijetu, stavljajući naglasak na *Facebook* i *YouTube*, a kroz prikaz razvoja i djelovanja Islamske države, cilj je prikazati značaj te terorističke organizacije na globalnoj razini. Isto tako, ovaj rad ima i svoju edukativnu stranu gdje se *online* korisnika pokušava osvijestiti o načinima komunikacije Islamske države, a sve u svrhu sprječavanja potencijalne regrutacije i stvaranja protupropagande.

1.3. Znanstveno istraživačke metode i istraživačko pitanje

Ovom radu, što se tiče analize aktivnosti Islamske države na *Twitteru*, najviše je doprinjelo isčitavanje i citiranje opsežne studije Brookings instituta u Washigtonu *The Twitter Census: Defining and describing the population of ISIS supporters on Twitter* iz 2015. u kojoj su autori Berger i Morgan bazirajući se na period jeseni 2014. godine prikupili gotovo 20 tisuća *Twitter* profila za koje su vjerovali da pripadaju pristašama Islamske države. Ova studija je neophodan izvor informacija o *Twitter* profilima Islamske države za sve koji se dotaknu ovog područja.

Druga važna metoda je samostalno istraživanje profila Islamske države. U radu su navedeni primjeri 16 *Twitter* profila koji su iskorišteni za potkrepljivanje pojedinih tvrdnji u radu. Analizirani *Twitter* profili navedeni su u tablici u kasnijem dijelu rada. Što se tiče problematike *Twitter* profila, o tome je najviše napisano u poglavlju pod nazivom „Aktivnosti Islamske države na *Twitteru*“. Ono što je bitno za napomenuti jest da je *Twitter* uistinu suspendirao brojne profile za koje se vjerovalo da su povezani sa Islamskom državom te ih je nemoguće pronaći, a svi profili koji su pronađi i koji odgovaraju opisu potencijalnog pripadnika Islamske države nemaju aktivnosti starije od jeseni 2014. godine.

Glavno istraživačko pitanje ovog rada jest na koji način Islamska država koristi *Twitter* u svojim aktivnostima. Ostala pitanja na koja ovaj rad pokušava odgovoriti su koje su ostale aktivnosti Islamske države u *online* svijetu i kako ih organizacija iskorištava za svoju dobit i širenje propagande.

1.4. Struktura rada

U prvom dijelu rada, pod nazivom „Imperijalizam Zapada i religijska podjeljenost muslimanskog svijeta kao osnova za politički Islam“ bit će istraženi razlozi koji su doveli do radikalizacije islamskog svijeta te će biti prikazane temeljne vrijednosti Islama u svrhu boljeg razumijevanja cjelokupnog rada.

Drugi dio rada prikazuje uspon Islamske države od samih začetaka organizacije pa sve do službenog proglašenja Islamske države u srpnju 2014. Navedeni dio sadrži također uvid u unutrašnje funkcioniranje organizacije od hijerarije u organizaciji do načina financiranja te navodi faktore uspjeha organizacije na globalnoj razini.

Treći dio govori o terorizmu i društvenim mrežama koje se koriste kao platforme za *online* terorizam. Osim toga, poglavlje govori o konceptu online terorizma i odnosu medija i

terorizma. U ovom dijelu opisuju se načini upotrebe različitih društvenih mreža u svrhu terorističkih aktivnosti, među kojima ističemo *Facebook*, *Twitter* i *YouTube*.

Četvrto dio rada posvećen je *Twitteru*. Poglavlje objašnjava osnovne koncepte *Twittera* od tweetova, retweeta, hashtaga i mentiona pa do njegovog korištenja u suvremenom svijetu i poslovanju.

Peto dio rada odnosi se na prikaz Islamske države u *online* svijetu. Poglavlje objašnjava na koji način Islamska država koristi društvene mreže kao propagandno sredstvo, bavi se načinima *online* regrutacije i opisuje koje su propagandne teme organizacije.

Šesti dio rada bavi se samim aktivnostima Islamske države na *Twitteru* i analizira sve aspekte do sada istraženih aktivnosti na *Twitteru*. Osim toga, u ovom dijelu izneseno je vlastito istraživanje prikupljenih *Twitter* profila koje obuhvaća probleme s kojima se susrećemo prilikom analize profila, opisuje karakteristike analiziranih profila i tweetova koje sadrže, te donosi detaljan uvid u tematski sadržaj *Twitter* profila Islamske države, kao i njezin vizualni identitet.

2. IMPERIJALIZAM ZAPADNIH SILA I RELIGIJSKA PODJELJENOST MUSLIMANSKOG SVIJETA KAO OSNOVA ZA POLITIČKI ISLAM

U ovom poglavlju navode se razlozi pojave radikalnog islamizma na prostoru Bliskog istoka koji se promatra kroz prizmu zapadnog imperijalizma. Osim toga, u ovom dijelu rada navode se i osnovne vrijedosti Islama koje daju kontekst stvaranju Islamske države i njezinom djelovanju.

2. Imperijalizam i pretenzije Zapada

Zapadne zemlje su kroz noviju povijest težile stvaranju modernih država temeljenih na demokraciji, pluralizmu, ljudskim pravima i sekularizmu što je imalo kobne posljedice po islamski svijet (Armstrong, 2008: 226). Budući da se moć tih zemalja zasnivala na tržišnom širenju to je iziskivalo kolonizaciju zemalja bogatih resursima, a što je pak tražilo nametanje vrijednosti zapadnog svijeta koloniziranom svijetu, uključujući i islamski, koji je po svojoj prirodi još bio agraran. (Armstrong, 2008: 227)

Duh modernizacije bio je vidljiv u dva glavna faktora – inovacija i suverenost, a umjesto vlastitih tekovina modernizacije, zemlje u razvoju bile su primorane oponašati one nametnute što je dovelo do gubitka neovisnosti i nacionalne suverenosti. (Armstrong, 2008: 229) Osim toga, zapadnjačke sile gajile su i određenu vrstu prezira prema islamskom svijetu smatrajući svoju civilizaciju naprednijom, a njegove stanovnike gledali su kao „nazadne, neradničke, fanatične i iskvarene ljudske jedinice“ (Armstrong, 2008: 230).

I u slučajevima kada je pojedina islamska država zadobila određenu vrstu samostalnosti, zapadne sile su svejedno imale kontrolu nad njenom privredom, nalazištima nafte i ključnim prometnim putevima, a u situaciji napuštanja neke od svojih kolonija, kolonizator je za sobom ostavljao neriješenu političku situaciju koja je često rezultirala ratnim i vjerskim sukobima. (Armstrong, 2008: 234)

Dolazak zapadnih sila na područje Bliskog istoka otvorio je mnoga religijska pitanja, a islamski svijet bio je sve više prožet zapadnjačkim utjecajima što je na kraju krajeva potaknulo muslimane da razmišljaju o tome (Armstrong, 2008: 240), odnosno da zapad proglašavaju kao neprijatelja. Kakve je onda posljedice na islamski svijet prouzročilo osnivanje Islamske države? Napoleoni (2015: 92) objašnjava kako je „osnivanje kalifata nokaut koji

prijeti samoj egzistenciji geopolitičkog poretka izvorno osmišljenog da ide na ruku Zapadu i njegovim oligarhijskim prijateljskim elitama“.

Armstrong izdvaja probleme s kojima se suočio islamski svijet, a koji su rezultat imperijalističke politike zapadnih sila. Prvi je problem sekularizacija zbog svakidašnje primjene kuranskih načela u politici (2008: 249), a drugi je nacionalizam koji krši jedinstvo *umme* (2008: 251) odnosno zajednice svih muslimana kao jednog od temelja islamskog svijeta, dok je treći problem uvođenje zapadnjačkog tipa demokracije (2008: 252).

S druge strane, nametanje vrijednosti zapadnog svijeta rodilo je i druge oblike vladavine, one radikalne i ekstremnije, što vidimo na primjeru Kraljevstva Saudijske Arabije koje je prilikom osamostaljenja uvelo vehabijski model (Armstrong, 2008: 254). Navedeni razlozi govore kako je islamski svijet imao vrlo problematičnu tendenciju uspostavljanja modernih načela države, što je na kraju krajeva rezultiralo današnjom situacijom na Bliskom Istoku prožetom ratovima.

Uz sam spomen islamske civilizacije u 21. stoljeću gotovo se automatski pripisuje termin „fundamentalizam“. Armstrong definira fundamentalizam kao globalnu činjenicu koja je prisutna u svakoj religiji kao rezultat modernih pretenzija. (2008: 259) Štoviše, uspoređujući ostale religije, fundamentalizam se posljednji pojavio upravo u islamskoj religiji, prilikom prodiranja suvremene kulture u islam. (Armstrong, 2008: 260)

Autor nadalje fundamentalizam povezuje sa sekularizmom objašnjavajući kako se „fundamentalisti gotovo uvijek osjećaju ugroženima od modernog liberalnog društvenog poretka, čime njihov svjetonazor i ponašanje postaju tijekom vremena sve ekstremniji u svojoj naravi.“ (2008: 261) S time Armstrong dolazi do zaključka u kojem je odnos sekularizma i fundamentalizma proporcionalan, odnosno s povećanjem sekularnog utjecaja fundamentalizam jača, te sukladno tome pripadnici tog ideološkog usmjerenja sami sebe izoliraju iz svakodnevnog života djelujući politički i vjerski ofenzivno prema svojem cilju „povratka općih društvenih tokova na ispravan put“. (2008: 262)

Iz svega navedenog možemo zaključiti kako Islam sam po sebi nije fundamentalno nastrojen, već su na povećanje njegove fundamentalnosti utjecali različiti vanjski faktori među kojima su sekularizam i prisilno nametanje modernih tekovina sustavu koji, kao prvo, nije ih bio spreman prihvatiti iz različitih gospodarskih i ekonomskih aspekata koji sugeriraju na nerazvijenost, i kao drugo, bio je prožet tradicionalnim i religijskim vrijednostima koje su kršile sa zapadnim vrijednostima.

Islamski svijet trebao se na neki način oduprijeti stranom neprijatelju, a to se dogodilo u obliku stvaranja političkog aspekta islama. Kod muslimana postoji termin koji objašnjava

njihovu reakciju na prijetnju zapadne pretenzionističke politike. Riječ je o *itdžihadu*, „ponovnoj interpretaciji religijske poruke radi njena usklađivanja sa zahtjevima vremena i davanja odgovora na izazove koje sadašnjost postavlja pred muslimane“ (Kulenović, 2008: 89) Itdžihad možemo opisati kao korijen političke ideologije islama, a karakterizira ga borba protiv kolonijalnog osvajača odnosno otpor prema stranoj vlasti. (Kulenović, 2008: 89) Začetnici takvog razmišljanja bili su islamski mislioci 19. stoljeća Jamal al-Dina al-Afgani, Muhammed Abduhu i Rašid Rida (Kulenović, 2008: 89) te u 20. stoljeću Hasan al Bana i njegovo *Društvo muslimanske braće* koje je, iako militantnog imidža, smatralo kako se poruka islamizacije treba proširiti mirnim putem bez nasilnog preuzimanja vlasti. (Kulenović, 2008: 99)

Tarik Kulenović smatra kako su u razdoblju dekolonizacije islamskog svijeta od 1945. do 1975. godine nastale dvije struje koje su taj proces pospješile unutarnjim previranjima i nacionaloslobodilačkim pokretima. (2008: 101) Riječ je o sekularistima koji su problemom smatrali vladajuće elite koje podržavaju tradicionalni poredak (2008: 101) te o islamistima koji su odustajanje od islama i tradicionalnih vrijednosti smatrali uzrokom problema, a između te dvije struje nerijetko je dolazilo do međusobnih sukoba u težnji stvaranja svoje države. (2008: 102) Sukladno tome, Kulenović zaključuje kako su upravo ovi razlozi, borba protiv kolonizacije i sukobi između različitih muslimanskih elita, oblikovali moderne muslimanske države i društva. (2008: 105)

Do kraja 60-ih godina XX. stoljeća gotovo sve muslimanske nacije stekle su neovisnost u hladnoratovskom okruženju pod okriljem dva glavna ideološka bloka – komunizma i Zapada. (Kulenović, 2008: 107) U komunistički blok, koji je kao glavni cilj imao promoviranje socijalističke ideologije, svrstavamo, među ostalima, Egipat, Siriju, Irak, Libiju i Alžir, dok pod okrilje Zapada spadaju Turska, Tunis i Saudijska Arabija. (Kulenović, 2008: 108) Kao rezultat povlačenja religijskog aspekta života u privatnu sferu, 70-ih pojavile su se militantni islamistički pokreti koji su svoje djelovanje zasnivali na Kur'anu, pozivanju na džihad i regrutaciji aktivista (Kulenović, 2008: 115)

Prema Pavlu Kaliniću, područja koja su bila pod snažnim utjecajem imperijalističkih sila, ili pod represivnim režimima, poput tzv. proameričkog Irana ili prosovjetskog Afganistana ili pak područja koja su osjetila strane vojne intervencije, postala su žarišta islamskog fundamentalizma. Autor objašnjava kako „radikalni islamizam kojim podržava terorizam nije prijetnja samo zapadnim zemljama i njihovim interesima u islamskim državama. On je također opasan i destabilizirajući za ona islamska društva koja teže međunarodnoj koegzistenciji i vlastitoj demokratizaciji“. (2013: 111)

2.1. Jačanje islamizacije

Prema Samuelu Huntingtonu, islamski preporod svoj je početak našao u naftnom boom-u 70-ih godina, a islamizacija je potaknuta od strane studenata i intelektualaca na području kulture i gospodarstva. On nadalje smatra kako se „muslimani u velikom broju istodobno okreću islamu kao izvoru identiteta, značenja, stabilnosti, legitimiteta, razvoja, moći i nade. Taj Islamski preporod svojim je dosegom i dubinom najnovija faza u prilagodbi islamske civilizacije Zapadu, pokušaj da „rješenje“ ne nađe u zapadnim ideologijama nego u islamu“ (Huntington, 1997: 142). Nakon 1973. zarada od nafte u arapskim zemljama prerasla je više od 2 milijarde američkih dolara. (Kulenović, 2008: 119)

I Kalinić također navodi razloge jačanja islamizacije. Prema njemu razlozi jačanja mogu se podijeliti na socio-ekonomske razloge - koje karakterizira demografski rast, siromaštvo, migracije iz sela u gradove, rast nezaposlenosti, dok s druge strane postoje politički razlozi u kojima Sjedinjene Američke Države se pojavljuju kao kreator nove politike u muslimanskim zemljama. Upravo u tome, javlja se potreba za autohtonošću vlastite, islamske religije. Autor objašnjava „političko-ekonomska prevlast Zapada kao oblika dominacije (...) u arapskim zemljama potaknuo je potragu za autentičnošću, odnosno revitalizaciju islamističkog svjetonazora“ (Kalinić, 2013: 98).

Među islamskim ideolozima koji su najviše utjecali na stvaranje islamističkog pokreta bili su Sejid Qutbu, Mawlani Mawdudi, Ali Sharijat i Ruhollah Homeini. (Kulenović, 2008: 125) Mawdudi je iza sebe ostavio ideologiju džihada koju su kasnije prigrlili mnogi islamski fundamentalisti. Kopirajući ideologije poput marksizma, on je smatrao da je džihad revolucionarna borba za dobrobit čovječanstva, ne isključivo rat protiv nevjernika kako se mislilo na zapadu. (Kulenović, 2008: 131)

2.2. Religijske osnove Islama kao temelj za militantni islamizam

Kulenović militantne islamiste definira kao mrežnu strukturu koja djeluje na području muslimana i onih država koje oni karakteriziraju kao svoje neprijatelje, a koristi oružje za borbu i islam kao ideologiju (2008: 151).

Johannes Reisner militantne islamiste definira kao organizacije 20. stoljeća u sukobu s sekulariziranom okolinom koje temelje islam na Kur'anu kao totalnoj ideologiji što im daje militantan karakter, a vrsta te ideologije je salafistički islam muslimanskih učenjaka Afganija

i Ride. (prema Kulenović, 2008: 152).. Osim toga, Reisner sekularizaciju koja je potisnula islam iz društvenog života smatra pretpostavkom nastanka militantnih islamskih skupina. (prema Kulenović, 2008: 153)

Neki od događaja koji su utjecali na povećanje militantnog islamizma su uspjeh islamske revolucije u Iranu 1979. te rat u Afganistanu i izraelska agresija na Libanon 1982. (Kulenović, 2008:153). Spomenuta iranska revolucija bila je znak za okupljanje islamskih aktivista. (Esposito, 2008: 6) U Afganistanu mudžehedini su pomagali otpor protiv sovjetske sile (Kulenović, 2008: 153), a izraelska agresija na Libanon je od marginaliziranog šijitskog stanovništva stvorila islamsku političku organizaciju Hezbollah. Nju Kulenović navodi kao dobar primjer političke zajednice temeljenu na islamističkim osnovama s ciljevima oslobođenja zemlje od neprijatelja i integracije šijita u libansko društvo. (2008: 154) Ujedno je ona primjer nacionaloslobodilačkog pokreta osnovanog na temeljima islamske ideologije, koji se kao politička organizacija nametnuo kao legitimni predstavnik palestinskog stanovništva u borbi protiv okupatora Izraela zaključno s Prvom palestinskom intifadom 1987. godine. (Kulenović, 2008: 155)

Jedna od važnijih stvari za napomenuti je i odnos muslimanske svete knjige Kur'ana prema nasilju. Kulenović navodi kako je oružana borba prema Kur'anu na posljednjem mjestu i koristi se samo u samoobrani (2008: 151), a Armstrong ističe kako se Kur'an protivi svakom obliku nasilja i prisile. (2008: 267). Samim time, radikalni islamisti kontradiktorni su prilikom korištenje nasilja u ostvarivanju svojih ciljeva, istovremeno pozivajući se na Kur'an.

Salafizam je najčišći oblik islamske vjere koji u povijesti seže sve do samog Muhameda, a prema Andrew Hoskenu „salafisti vjeruju u čišćenje islama od onoga što smatraju kontaminacijom i korupcijom prouzročenom kolonizacijom Bliskog istoka od europskih sila poput Velike Britanije i Francuske“ (2015: 9). S druge strane, salafizam kao učenje se krajem 19. stoljeća okreće prema Zapadu kao najvećem neprijatelju, zadržavajući svoje zagovaranje čistog i iskonskog islama, smatrajući da su „europske sile izdale arapski svijet, doprinjevši njegovu modernizaciji samo kroz brutalnu kolonizaciju, što je kataliziralo transformaciju selefizma u ksenofobični i puritanistički revivalistički pokret“ (Napoleoni, 2015: 99).

Nadalje, salafisti preziru svaki oblik ili doticaj sa zapadnom civilizacijom smatrajući je vrlo opasnom za Islam zbog negativnih vrijednosti koje donosi. Među najvećim pobornicima salafizma našao se i poznati islamski učenjak Sajim Kutb koji promovira ideju džihada kao svetog rata za očuvanje vrijednosti Islama i uspostave šerijatskog zakona za sve muslimane, ali i nemuslimane. (Hosken, 2015: 10).

Islam se u svojoj religijskoj osnovici temelji na poštivanju zakona koje je proizašlo od samog boga što ga razlikuje od, primjerice kršćanstva, koje je više usredotočeno na vjerovanje, zatim na borbu za nametanje svoje vjere – džihad, a u obrani i širenju islama vode se prema djelovanju prvobitne islamske zajednice predvođene Muhamedom. (Esposito, 2008: 3)

Vahabistička ideologija oslanja se na doslovnom tumačenju Kur'ana i učenju o jedinstvenosti Boga, a sve što nije u skladu s njihovim poimanjem „islamskog ponašanja“ smatrali su nevjerom na koju je potrebno odgovoriti džihadom kao obavezom za uspostavu jedinstvene islamske države. (Esposito, 2008: 4) To je zapravo glavni cilj Islamske države – kalifat svih muslimana na jednom jedinstvenom teritoriju. Stavljajući političke pretenzije na stranu, Islamska država je kontradiktorna u tome, što zapravo krši vjerske zakone i pravila propisana kroz cjelokupnu povijest Islama. Prema Janu Sekulowu: „tvrdeći da se ravna prema Alahu, ISIL, zapravo konstantno krši Šerijatski zakon koji zabranjuje da musliman ubije drugog muslimana.“ (2014: 27)

Kako bismo čim bolje razumjeli stanje na Bliskom istoku i Iraku u doba uspona radikalne islamističke ideologije koja je indirektno potaknula nastanak Islamske države moramo razjasniti temelju podjelu muslimanskog društva koja se dijeli na dvije glavne skupine- šiijite i sunita. Ta politička podjela uzrokovana religijskim razlozima seže još u 7. stoljeće nakon smrti proroka Muhameda 632 godine.

Muhamed je umro bez nasljednika, a u traženju takvoga, među muslimanima su se pojavile dvije ideološke smjernice. Jedna je za Muhamedova nasljednika podržala Abu Bakra, njegova bliskog savjetnika, a druga Ali Taliba, Muhamedova rođaka, odnosno zeta. Sljedbenici Ali Taliba zvali su se *Ši'atu Ali* – šijiti, dok su su Abu Bakrovi sljedbenici postali *al as-suna val džama'at* – suniti, što u prijevodu s arapskog znači „ljudi muhamedanske tradicije i zajednice“. Abu Bakr je porazio Ali Taliba i tako postao kalif. Nakon njega, još dvojica sunita postali su kalifom sve dok Ali Talib nije konačno zasjeo na prijestolje 656., ali 661. ubijen od strane sunita tijekom molitve mačem koji je bio premazan otrovom. (Hosken, 2015: 53) Iako još nakon 661. bilježimo brojna previranja s trona kalifata, tu godinu možemo označiti kao službeni početak rata između šijita i sunita, a njihova vječna netrpeljivost i sukobi izazvani religijskim motivima traju i danas.

Tarik Kulenović navodi glavne razlike između te dvije skupine muslimanskog stanovništva. Suniti čine 85 do 90 posto ukupne muslimanske populacije u svijetu i temelje se na tradiciji i konsenzusu zajednice, dok s druge strane šijiti čine 10 do 15 posto i smatraju da predvodnik muslimana mora imati porijeklo iz Poslanikove, odnosno Muhamedove obitelji.

(2008: 46) Sukladno njemu, šijiti su uvijek bili ti koji su pokretali reforme u islamu, a njihova razlika sa sunitima ne leži u sukobu oko vjerskih pitanja, nego već prvenstveno u pitanju tko će prevoditi islamsku zajednicu. (2008: 47)

3. USPON ISLAMSKJE DRŽAVE

U ovom poglavlju preko opisa glavnih ideologa Islamske države upoznat ćemo se s njenim nastankom kada je organizacija djelovala tek kao grupa razbojnika, pa sve do proglašenja kalifata. Tog 29. lipnja 2014., Islamska država Iraka i Sirije preimenovana je u Islamsku državu, proglašen je kalifat – islamsko carstvo, a al-Bagdadi proglašen je kalifom (Hosken, 2015: 2).

Abu Bakr al-Bagdadi proglasio se kalifom riječima:

„Mudžahedin, učenjak koji prakticira ono što propovijeda, štovatelj, vođa, ratnik, onaj koji oživljuje, potomak obitelji Proroka, rob Alahov“ (Sekulow, 2014: 25).

Taj čin odjeknulo je svijetom upravo zbog težine te titule. Prema islamskoj tradiciji kalif je utjelovljenje samog Muhameda na zemlji, njegov pravi nasljednik. To znači da je Abu Bakr, uz titulu vođe Islamske države i glavnog ratnog zapovjednika, proglašen i vjerskim poglavarom. (Hosken, 2015: 2)

3.1 Abu Musab al-Zarqawi

Islamska država svoju reputaciju ne zahvaljuje samo al-Bagdadiju. Prema mnogim autorima Abu Musab al-Zarqawi bio je taj od kojeg je krenuo uspon Islamske države (Hosken, 2015., Napoleoni, 2015.)

Zarqawi je rođen 1966. godine u jordanskom gradu Zarki, a smatra se da otuda dolazi njegovo ratničko ime „al-Zarqawi“. U mladosti je bio sklon delikvenciji, tučnjavama i drogi zbog čega je i završio u zatvoru gdje je počeo njegov put prema radikalizaciji. (Hosken, 2015: 8) Izlaskom iz zatvora Zarkawi se okreće religiji i početkom 90-ih godina odlazi u Afganistan gdje produbljuje svoje radikalnu ideologiju susreći se s džihadistima Al-Qaide i samim Osama bin Ladenom. (Hosken, 2015: 9)

Najvažnija osoba koja je utjecala na Zarkawija bio je islamski učenjak Abu Muhamed al-Maksidi koji ga je upoznao s ekstremnim radikalnim oblikom Islama – salafizmom. Al-

Maksidi je karakteriziran kao „duhovni vođa i ideolog“ svakog džihadista, dok Hosken smatra da je „Maksidi odgovoran za okrutnu i netolerantnu ideologiju koju IS slijedi.“ (2015: 9)

Zarkawi i Maksidi svoje djelovanje temeljili su na promociji čistog islama, a svi koji se nisu slagali s njihovim idealima bivali su kažnjeni za *kufr*. „Kufr“, odnosno nevjerovanje, najveći je grijeh apostaze (ili otpadništva), a počinili su ga oni koji su okrenuli leđa čistom islamu“, objašnjava Hosken (2015: 11).

Još jedan termin krije se iza al-Zakavijeve i al Makdisijeve ideologije, a to je „takfir“, odnosno čin proglašenja nekoga nevjernikom, što će prema Hoskenu postati „opravdanje za genocid nad drugim muslimanima“ (2015: 11). Napoleoni smatra kako je Islamska država, koristeći se takfirom, zlouporabila značenje te riječi kako bi „izvršila religijsko pročišćenje islama“ te samim time imala legitimno opravdanje za genocid nad svim nevjernicima (2015: 102).

Nakon američke okupacije na iračkom teritoriju osnovane su i druge islamističke terorističke grupe kojima je jedini cilj bila borba protiv vanjskog neprijatelja, tj. SAD-a, dok je Zarkawi imao dvostruki plan. Prema Hoskenu, Zarkawi je htio „ciljano napadati Amerikance i njihove saveznike, ali ipak je, više od svega želio pokrenuti genocidni rat protiv šijita i uvući ih u sukob sa sunitima te na taj način donijeti kolaps države neophodan za uspostavu kalifata.“ (2015: 38).

Nakon izlaska iz zatvora 1999. godine gdje je završio zbog posjedovanja droge i seksualnog napada (Hosken, 2015: 8), Zarkawi je nastavio u svom džihadističkom naumu i utemeljio logor za obuku džihadista u blizini afganistanskog grada Herata. U njegovom naumu pomogla mu je al-Qaida s 5 tisuća funti i dozvolom za izgradnju logora. Logor je nazvao *Tauhid va'l Džihad*, u prijevodu *Organizacija monoteizma i džihada*, kojeg mnogi smatraju pretečom današnje Islamske države. Zarkawi je u samo dvije godine uspio okupiti nekoliko tisuća sljedbenika i njihovih obitelji (Hosken, 2015: 19)

Uoči 11. rujna 2001. godine al-Qaida i Zarkawi zajedno sa njegovim pristalicama odabrali su Irački Kurdistan, koji se nalazi u sjevernom dijelu Iraka, kao buduće skrovište džihadista. Na tom području djelovale su dvije džihadističke skupine koje su se ujedinile u „Ansar al'Islam fi Kurdistan“, odnosno u „Pristalice Islama u Kurdistanu“, i djelovale su pod pokroviteljstvom i financijskom pomoći al-Qaide i Zarkawija. (Hosken, 2015: 20)

Ansar al'Islam je na području Iračkog Kurdistanu provodi politiku radikalnog Islamizma kombinirajući šerijatski zakon s nasiljem za sve osobe koje su počinile neki od prekršaja poput preljuba ili krađe, a kazne su bile u vidu amputacije, kamenovanja i bičevanja. (Hosken, 2015: 21)

Koliko je Zarkawi do 2003. godine napredovao govori nam sljedeća činjenica. Collin Powell, tadašnji američki državni tajnik početkom 2003. održao je govor u Ujedinjenim Narodima o intervenciji u Iraku u kojem je spomenuo Zarkawijevo ime 21 put i ustvrdio kako je „Irak danas utočište smrtonosne terorističke mreže na čelu s Abu Musabom al Zarkawijem, saveznikom i surednikom Osame bin Ladena i njegovih poručnika iz Al-Kaide. (Hosken, 2015:22)

Američka invazija na Irak dodatno je produbila jaz mržnje i netrpeljivosti između iračkim stanovništvom. Prema Hoskenu, osvajanje Bagdada i svrgavanje režima Sadama Husseina od strane koalicije koju je predvodio SAD imalo je snažan utjecaj na razvoj al Zarkawijevog djelovanja (2015: 24). Ono za Zarqawija najbitnije je cilj američke politike u uništenju iračke vojske što je dovelo da se velik broj pripadnika raspuštene vojske tada priključio radikalnim islamističkim skupinama i indikretno pokrenuo jačanje i stvaranje buduće Islamske države (Hosken, 2015: 30).

Destabilizacija iračke države dovela je do svakodnevnih terorističkih napada i anarhijskog stanja. Nevjerojatna činjenica je ta da se 2004. pojavilo online izdanje priručnika Upravljanje divljaštvom (engl. The Management of Savagery) koje detaljno opisuje sve načine brutalnih terorističkih djelovanja i načina upotrebe ekstremnog nasilja i to sve prema krajnjem cilju – stvaranju kalifata (Hosken, 2015: 36).

Vjeran korisnik Upravljanja divljaštvom bit će tko drugi nego Zarkawi kojeg će koristiti protiv dva glavna neprijatelja – SAD-a i toliko njemu omražene šijitske većine. Zarkawijev i njegovi sljedbenici okupljenih pod imenom Tauhid va'l Džihad svoje utočište našli u tzv. Sunitskom trokutu koji je omeđen gradovima Bagdadom, Ramadijem i Tirkitom. (Hosken, 2015: 37).

Ljeto 2003. godine označava početak Zarkawijevog nauma u destabilizaciji Iraka popraćenog brojnim napadima na neprijatelje tog već svjetski poznatog terorista i njegove bande. Prema Hoskenu, „svoj smrtonosni konto Zarkawi je započeo 7. kolovoza 2003. napadom automobilskom bombom na jordansku ambasadu u Bagdadu.“ (2015: 39)

Uslijedili su sve češći napadi čiji su ciljevi bile uglavnom zapadnjačke institucije u Iraku. Prema Hoskenu, najvažniji teroristički napadi pod Zarqawijevima pokroviteljstvom bili su:

- iračko sjedište Ujedinjenih Naroda u Bagdadu u koje se zaletio teretni kamion pun eksploziva i ostavio iza sebe 22 poginule osobe,
- 34 poginule osobe prilikom napada na sjedište Međunarodnog odbora Crvenog križa u Bagdadu,

- napad i ubojstvo 90 osoba, zajedno s glavnim religijskim i političkim vođom šijita Muhameda Bakira al-Hakima,
- 140 osoba poginulo je u smrtonosnom pohodu trojice Zarkawijevih samoubojica u hramu imama Muse al-Kadima,
- više od 60 ih je poginulo tijekom napada na svete šijitske gradove Karbalu i Nadžaf,
- 43 osobe među kojima je bilo više od 35 djece poginule su tijekom bombaškog napada na otvaranje postrojenja za pročišćenje otpadnih voda u bagdaskoj četvrti Al-Amela. Na proslavi sudjelovali su i američki vojnici koji su dijelili šijitskoj djeci bombone. Uspješan napad bio je od trostuke koristi za Zarkawija jer su pogođene sve tri mete – šijitsko stanovništvo, američki vojnici, a sam pokušaj poboljšanja infrastrukture koji bio donio bolji život stanovništvu bio je uništen,
- sredinom 2004. objavljena je na internetu snimka dekapitacije američkog inženjera Nicka Berga odjevenog u narančasto odjelo koju je izvršio sam Zarkawi,
- početkom veljače 2005., prilikom prvih iračkih izbora, devetnaestogodišnjem šijitu Amaru Ahmedu Muhamedu koji je bolovao od Downovog sindroma zavezan je eksploziv oko struka kojeg je trebao aktivirati u blizini glasačkog mjesta. Amar Ahmed eksploziv je aktivirao prerano i uspio je ubiti samo sebe,
- 166 osoba je ubijeno kada se Zarkawijev bombaš samoubojica zaletio s autom prepunim eksplozivom na bazar u šijitskom gradu Al-Hili. Bombaš samoubojica bio je, Raed Mansur al Bana, diplomirani pravnik koji je živio u SAD-u (2015: 39-46).

2006. godine u Iraku je izbio građanski rat između šijita i sunita što je Zarqawi potajno priželjkivao. Neposredni povod rata bio je napad na šijitski hram Al-Askari, u gradu Samari, kojeg su Zarkawijevi regruti raznijeli bombama. (Hosken, 2015: 50) Značaj tog hrama je za šijite bio od velike važnosti jer su u njemu bili sahranjeni imami Ali al-Hadi i Hasan al-Askari, dvojica od dvanaestero imama koji su izravno naslijedili Proroka Muhameda nakon njegove smrti 632. godine. (Hosken, 2015: 51)

No, Zarkawijev kraj konačno je došao sredinom 2006. godine. Kao što smo spomenuli, Zarkawi je bio pri samom vrhu liste najtraženijih terorista s glavom procijenjenom na 25 milijuna dolara i samim time koalicija predvođena SAD-om ulagala je mnogo napora u njegovo hvatanje. Saveznici su bili blizu cilja još 2005. godine kada je američkom helikopteru usred akcije ponestalo goriva te je Zarkawi pobjegao (Hosken, 2015: 61), ali ponovno su mu se približili iduće godine nakon što je američka vojska zarobila trojicu njegovih bliskih suradnika, među kojima i Kasima al-Anija. (Hosken, 2015: 63) Smatra se kako je upravo on otkrio Amerikancima sklonište šeika Abdula-Rahmana al-Irakija, Zarkawijevog duhovnog vođe. (Hosken, 2015: 64) A Zarqawijev položaj konačno je otkriven kada se sastao s al-

Irakijem, kojeg su pratile američke obavještajne službe. Zarqawi je proglašen mrtvnim, zajedno sa svojom 16-godišnjom ženom Isrom i njihovim 18-mjesečnim sinom Abdulom Rahmanom, 52 minute nakon ispaljivanja dvije zrakoplovne bombe u kuću al-Irakija. (Hosken, 2015: 64)

Zarkawi je ipak uspio osigurati budućnost svojoj organizaciji. Početkom 2006. godine osnovao je Mudžahedinsko vijeće šura (Mujahidin Shura Council, MSC) pod čijim okriljem se ujedinilo nekoliko džihadističkih skupina koje je predvodila Al-Qaida u Iraku, odnosno AQI (Al-Qaeda in Iraq). Jedna od tih skupina bila je i Džaiš Alu al-Suna va al-Džama'a što u prijevodu znači Vojska sutinskog naroda na čijem čelu je bio budući kalif Islamske države Abu Bakr al-Bagdadi. (Hosken, 2015: 65)

3.2 Abu Omar al-Bagdadi

Na Zarkawijevo mjesto došao je Abu Omar al-Bagdadi koji će predvoditi organizaciju iduće četiri godine i koji je imao sa Zarkawijem uvelike sličnu ideologiju. Al-Bagdadi nastavio je Zarkawijevo divljaštvo koje je uključivalo primjenu kemijskog oružja i bombaša samoubojica sa Downovim sidromom. (Hosken, 2015: 66).

Neko vrijeme javnost je čak smatrala da je Abu Omar izmišljen lik koji je glumio čelnika AQI-ja, no kasnije se saznalo kako iza njegova ratnička imena stoji Hamid al-Zavi, časnik koji je bio otpušten iz iračke vojske zbog ekstremizma. Ipak, Abu Omar uživao je povjerenje svojih sljedbenika, a Islamska država ga kasnije navodi i kao jednog od njezinih osnivača. (Hosken, 2015: 66-67).

Najznačajnija promjena koja se dogodila nakon stupanja al-Bagdadija na vlast je ponovna promjena imena džihadističke skupine, koja je izazvala mnogo kontroverzi. Osnovana je Islamska država Iraka (Islamic state of Iraq, ISI), a Abu Omar al-Bagdadi tada je postao *amir al-mu'minin* što u prijevodu znači „poglavar vjernih“. Osim toga, on je u sredinu svog imena dodao i nastavak „al Huseini, al-Kurejši“, čime se nazvao pripadnikom plemena al-Kurejši, odnosno izravnim Muhamedovim nasljednikom. (Hosken, 2015: 68)

Al-Bagdadi odmah je počeo s regrutacijom novih članova, ciljajući na pripadnike bivše Iračke vojske, koji su morali proći ideološku provjeru svećeničke komisije uz znanje najmanje tri odlomka Kur'ana napamet. (Hosken, 2015: 69) Uskoro je proširio djelovanja svoje terorističke organizacije na teritorij ogromne iračke pokrajine Anbar, gdje je većinsko sunitsko stanovništvo bilo prisiljeno na pokornost ISI-u. Osim 95%-ne sunitske većine i činjenice da čini trećinu teritorija zemlje, ova zapadno-iračka pokrajina imala je veliki

strateški značaj za ISI i zbog svog zemljopisnog položaja, jer graniči sa Sirijom, Jordanom i Saudijskom Arabijom (Hosken, 2015: 69).

Abu Omar al-Bagdadi ustrojio je ISI od ukupno deset ministarstava, među kojima se našlo i ministarstvo za odnose sa javnošću, ministarstvo javne sigurnosti, kao i ministarstvo za poslove mučenika i zarobljenika (Hosken, 2015: 70). Najvažnije je svakako bilo ministarstvo rata, čiji ministar je postao Abu Ajub al-Masri. Al-Masri će igrati jednu od najvažnijih uloga u ISI-u, kao glavni vojni strateg za kojeg je čak i Pentagon mislio da je pravi vođa ISI-a. (Hosken, 2015: 71)

Međutim, Abu Omar i Al-Masri naišli su na određene protivnike i među istomišljenicima. Al-Qaida je, putem pisma jednog od vodećih čelnika organizacije, ustvrdila kako je njihov način provođenja džihada pogrešan, što su podržavale i druge džihadističke skupine smatrajući divljaštva ISI-a, koja je organizacija nastavila nakon Zarkawija, pretjeranim. (Hosken, 2015: 72) Ipak, ISI je održao svoju vojnu taktiku i nastavio početkom 2007. s nizom bombaških napada na šijitski dio iračkog stanovništva. (Hosken, 2015: 72)

Kao što smo već naveli, glavna vojna meta ISI-a bila je pokrajina Anbar u kojoj su provodili nasilnu kampanju pokoravanja sunitskih plemena, a taktike kojima su se služili bile su ciljana ubojstva i prisilno sklapanje brakova između pripadnika sunitskih plemena i džihadista (Hosken, 2015: 75). No pokoravanje Anbara nije teklo glatko kako je bilo predviđeno, jer su se sunitska plemena pokazala tvrd orah. ISI će se naposljetku suočiti s dva protivnika. S jedne strane, anbarska plemena koja nisu bila u stanju pojedinačno boriti se s ISI-em pa su sklopili savez pod imenom *Vijeće za spas Anbara* (engl. Anbar Salvation Council) što će biti poznatije pod imenom „Buđenje“. (Hosken, 2015: 78) S druge strane, američki predsjednik George W. Bush odlučio je u siječnju 2007. pojačati snage koje su trpile gubitke i u Irak je poslao dodatnih 21 000 vojnika, a taj plan poznat je kao *Val*. (Hosken, 2015: 79)

Dakle, krajem 2006. i početkom 2007. ISI se suočio s dvije vojne sile, „Buđenjem“ i „Valom“, koje će mu poremetiti sve planove djelovanja i dovesti organizaciju do ruba propasti. Akcije su provođene s popriličnim uspjehom, SAD je tijekom uspješne operacije koja je trajala više od godinu dana napao ISI-jeve baze i kampove za obuku i uništio tvornice koje su proizvodile bombe za buduće napade. (Napoleoni, 2015: 32) Snage ISI-a napustile su gradove Ramadi i Faludžu te većinu teritorija Anbara, a premješteno je i središte kalifata u manji i širomašniji gradić Amrija. (Hosken, 2015: 83)

U vremenu velike ofenzive SAD-a i sunitskih plemena iz Anbara, gubitke je trpila propaganda kalifata. Rat je premješten i na Internet, a Amerikanci su pokušavali onemogućiti

rad medijskih ćelija ISI-a koje su snimale svoje napade na protivnike i civile, a kasnije ih objavljivali online u svrhu širenja straha. Američke akcije polučile su uspjeh: „medijski ogranak, Al-Furkan, 2007. je objavio 111 videosnimki, a između siječnja i rujna 2008. objavljene su samo 34, s tim da su se neke od njih pokazale lažnima.“ (Hosken, 2015:84).

Najteži udarac za ISI dogodio se 18. travnja 2010. godine, kada je irački premijer Nuri al-Malaki obznanio javnosti kako su dva glavna čovjeka ISI-a, kalif Abu Omar al-Bagdadi i vojni zapovijednik Abu Ajuba al-Masri, mrtvi (Hosken, 2016: 91). Nakon izdaje unutar kalifata, američki specijalci uspjeli su saznati lokaciju al-Bagdadija i al-Masrija koji su se uvideći njihov kraj sami raznjeli prilikom opsade njihove kuće. (Hosken, 2015: 92). Niti mjesec dana nakon smrti njihovih čelnika, 16. svibnja 2010., ISI je objavio ime novog kalifa – Abu Bakr al-Kurejši al-Huseini al-Bagdadi (Hosken, 2015: 93). Nitko nije slutio kako je na scenu došao jedan od najozloglašnijih zločinaca i terorista u povijesti svijeta.

3.3 Abu Bakr al-Bagdadi i uspostava Islamske države

Prema Hoskenu, puno ratničko ime Al Bagdadija je Abu Bakr al-Bagdadi al-Huseini al Kurejši, dok mu je pravo ime Ibrahim Auad Ibrahim Ali al-Badri al-Samarai. (2015:2) Kao i Abu Omar, i on je u svoje ime dodao „Al-Kurejši“, čime se naziva izravnim potomkom proroka Muhameda. „Al-Bagdadi tvrdi da vuče podrijetlo iz plemena Muhamedove obitelji koje se zove Kurejš i koje mnogi islamski učenjaci te očito Islamska država smatraju ključnim uvjetom da bi netko postao kalif“. (2015:2)

Al-Bagdadi je posjedovao i određenu legitimnost što se tiče religijskog aspekta svoje titule jer je na Sveučilištu u Bagdadu stekao diplomu iz područja islamskih studija, a što Napoleoni tumači kao činjenicu da „njegovo mu akademsko zvanje daje kredibilitet u tumačenju islama i učvršćuje njegovu sliku moderne verzije Poslanika. (2015: 33)

Tko je zapravo al-Bagdadi? Prema Hoskenu, malo toga se zna o al-Bagdadijevim ranim danima osima da je porijeklom iz Samare i da je bio sin religioznog šeika Avada, gorućeg salafista (2015: 95-96). Iako nije bio dobar u školi uspisuje u Bagdadu Islamsko sveučilište gdje je živio mirnim, ali i siromašnim, životom studenta. Jedno vrijeme bio je član Muslimanskog bratstva koje je napustio jer ono nije zagovaralo nasilje kao sredstvo političke borbe (2015: 97).

Postoje indikacije da su al-Bagdadija radikalizirali ostali zatvorenici u američkom zatvoru Bucca koje se nalazi na jugu Iraka. No, sigurnija je činjenica kako je al-Bagdadi svoj teroristički „mindset“ dobio prilikom druženja s Zarkawijem, s kojim je obitavao od 1996. do

2000. godine u četvrti grada Kabula, u kojoj je djelovala teroristička skupina Išak, poznatija kao Laškar-e-Džangvi, odnosno LeJ, čiji je član bio al-Bagdadi (Hosken, 2015: 98).

Al-Badadije je još 2004. godine osnovao i svoju malu terorističku skupinu „Džaiš Alu al-Suna va al-Džama'a“, odnosno „Vojska sunitskog naroda“ koja je djelovala na području grada Samare, a zbog indikacija kako se bavi terorizmom je uhićen još u veljači 2004. godine (2015: 99). U zatvoru u Bucci, koje se još naziva i „terorističko sveučilište“, al-Bagdadi je upoznao nekolicinu ključnih radikalnih ekstremista i islamista s kojima će kasnije uspostaviti Islamsku državu (Hosken, 2015: 100).

Nakon izlaska iz zatvora u prosincu 2004. godine, al-Bagdadi odlazi na dvije godine u Siriju gdje je surađivao s Zarkawijem, a 2007. uspijeva i doktorirati na temi islamskih studija na Islamskom sveučilištu u Bagdadu (2015: 102). Prijateljstvo s jednim od najtraženijih terorista na svijetu urodilo je pridruživanjem njegove terorističke skupine Vojska sunitskog naroda Zarkawijevom Mudžahedinskom vijeću šura 2006. godine. Tu je al-Bagdadi brzo napredovao kao član vijeća glavnog političkog tijela organizacije, a bio je i jedan od bliskih prijatelja tadašnjeg kalifa (Hosken, 2015: 103).

Do 2010. godine al-Bagdadi postao je jedan od presudnih članova ISI-a. Istovremeno jačao je i ISI, posebno financijski jer su njegovi prihodi stjecani reketarenjem, ucjenama, taksama, zastrašivanjem, i naravno, prodajom nafte na crnom tržištu. I američke su snage uvidjele jačinu i utjecaj al-Bagdadija, pa su nudili za otkrivanje lokacije na kojoj se nalazi gotovo 10 milijuna dolara. A prvi veći al-Bagdadijev teroristički napad zbio se 10. listopada 2010. godine, kada su šest bombaša samoubojica upali u katoličku crkvu Gospe od Spasenja u Bagdadu ubivši 58 osoba. (2015: 104-105)

Ipak, prijelomni događaj prema konačnoj uspostavi Islamske države bila je odluka al-Bagdadia o slanju u sirijski građanski rat poslavši preko iračke granice osam boraca (2015: 106). Prema Napoleoni, al-Bagdadi je dobro znao iskoristiti nedjelovanje svjetskih sila: prilikom takoreći invazije na Siriju: „od 2011. do 2014., računajući da svijet neće intervenirati u Siriji, al-Bagdadi je, ironično, tamo izgradio svoje glavno teritorijalno uporište koristeći se novcem arapskih sponzora, napadajući i osvajajući položaje suparničkih pobunjenika“ (2015: 44).

Nova pojava na političkoj sceni Bliskog istoka bio je i sirijski džihadist Muhamed al-Džavlani koji je okupio islamiste u grupu pod nazivom *Nusra*, odnosno „Fronta potpore narodu Levanta“. *Nusra* se, financirana od strane ISI-a i međunarodnih donatora, istaknula učinkovitim terorističkim napadima usmjerenim prema sirijskom diktatoru al-Asadu. (Hosken, 2015: 124). Uspjesi te terorističke organizacije, među kojima ističemo zauzimanje

grada Rakke, zasmatali su al-Bagdadiu koji tada odlazi u Siriju s namjerom uspostave kontrole nad Nusrom i proglašenja *Islamske države Iraka i Sirija – ISIS* (Hosken, 2015: 125).

Ukidanje ISI-a i službeno proglašenje ISIS-a dogodilo se 9. travnja 2013. godine, bez suglasnosti s vođom Nusre, al-Džavlanijem, što je pak izazvalo velike tenzije između ovih terorističkih organizacija. Da stvari budu gore, al-Bagdadi je našao neprijatelja i u al-Zavahiriju, vođi al-Qaide kojemu je al-Džavlan prisegao na vjernost (Hosken, 2015: 126).

ISIS i Nusra nisu popustili u stavovima te su uskoro postali sukobljene strane. Sukladno Andrew Hoskenu „kombinacijom podzemnih terorističkih ćelija i fanatičnih, dobro istreniranih džihadističkih bataljuna, Bagdadi i profesionalni bivši vojni časnici oko njega idućih će godinu dana neumorno orkestrirati (...) konflikt (...)“, a jedan od instrumenata borbe bila su, također, organizirana ubojstva vođa pobunjeničkih grupa koje su imale podršku Zapada (2015: 128).

Nusra je, nakon proglašenja ISIS-a, napustila Rakku u jesen 2013. što je omogućilo ISIS-u lagano zauzimanje grada u kojem je počeo otvoren teror nad stanovništvom zahvaljujući kojemu je uspostavio potpunu kontrolu nad gradom i njegovih 220.000 stanovništva (Hosken, 2015: 129).

O napredovanju ISIS-a kao glavnog aktera terorističkih djelovanja na području Iraka i Sirije, govori i njihov godišnji izvještaj *Al-Naba* objavljen u ožujku 2014. Hosken navodi: „U izvještaju *Al-Naba*, Bagdadi se pohvalio s obavljenih 1083 ciljanih ubojstava u 2013., dvostruko više od ciljanih ubojstava tijekom 2012. godine. Dok je tijekom 2012. izveo samo 330 eksplozija auto-bombama, njegove su ćelije tijekom 2013. aktivirale 537 tzv. improviziranih eksplozivnih naprava u automobilu.“ (2015: 132) Također, drastično se povećao broj ubijenih civila. Prema podacima iz 2012. u Iraku je ubijeno 4600 civila, a ta brojka 2013. raste do zastrašujućih 9.700 (Hosken, 2015: 132).

ISIS-ovu bojnu i terotorijalnu moć pojačalo je i pridruživanje različitih grupa džihadista organizaciji. Tako su mu se u studenom 2013. godine priključili čečenski džihadisti *Džajš al-Muhadžirin va Ansar* odnosno *Vojska emigranata i pomagača*, a važnu ulogu igralo je i priključivanje sirijskih plemena, među kojima i Afadila (Hosken, 2015: 133-134). „Procjenjuje se da je do veljače 2014. ISIS raspolagao borbenom silom od deset tisuća boraca i svakoga mu se dana pridruživalo sve više novaka iz nezadovoljne sunitske mladeži i plemena ili iz inozemstva“. (Hosken, 2015: 135) Također, u to vrijeme ISIS se uspio strateški učvrstiti zauzimanjem važnog grada Faludže i dijela glavnog grada Anbara, Ramadija čime je mogao proglasiti konačnu pobjedu nad Nusrom i jednom od pobunjeničkim grupa Ahar al-Šamom (Hosken, 2015: 134).

Tijekom 2012. i 2013. ISIS je izveo dvije vrlo značajne vojne operacije u svrhu povećanja ljudskih resursa i napada na infrastrukture vlade. Prva od njih, „Rušenje zidova“, imala je za cilj regrutirati čim više boraca džihadista oslobađajući ih iz zatvora diljem Bliskog istoka, dok je „Vojnikova žetva“ bila usmjerena prema bolnicama, restoranima i tržnicama gdje su glavna meta bili šijiti (Hosken, 2015: 156).

Točka na i velike strateške pobjede ISIS-a na području Sirije i Iraka je zauzimanje Mosula. Grad je trebalo braniti 2.500 iračkih vojnika, dok ih je u stvarnosti bilo 500 loše naoružanih. Mosul je pao nakon četiri dana borbi, 10. srpnja 2014., nakon što je gotovo dvije tisuće ISIS-ovih boraca ušlo u grad potpomognuti aktiviranim terorističkim ćelijama skrivenim u gradu (Hosken, 2015: 136-137).

Niti mjesec dana nakon pada Mosula, drugog po veličini iračkog grada, al-Bagdadi se službeno proglasio kalifom Islamske države (Hosken, 2015: 138). Tada se na teritoriju tzv. Islamske države nalazilo između 5 i 7 milijuna ljudi (Hosken, 2015: 169), koji se prostirao od „otprilike 670 kilometara od sjevera Sirije do iračkog grada Sulejman Beka blizu granice s Iranom“, (Hosken, 2015: 167) što se laički može usporediti s teritorijalnom veličinom Velike Britanije.

3.4 Funkcioniranje Islamske države

Svi ljudi koji su sredinom 2014. godine živjeli na teritoriju Islamske države bili primorani živjeti pod šerijatskim zakonom. Među njima nalazilo se i mnoštvo običnih ljudi koji su živjeli pod terorom Islamske države, proživljavajući svakodnevnu strahovladu. Svi oni koji nisu prihvatili ekstremističku ideologiju al Bagdadija, ili su na neki način odudarali od propisanog načina života, smatrani su nevjernicima. Hosken donosi primjere terora koji se provodio na teritoriju Islamske države: „muškarce optužene za homoseksualnost bacaju s nebodera; žene kamenuju do smrti zbog preljuba; kršćane razapinju, a kurdske mladiće muče i ubijaju.“ (2015: 5).

Tvz. Islamska država svoju unutrašnju infrastrukturu sagradila je prema hijerarhiji. Ispod kalifa su dva tijela koja upravljaju kalifatom – kabinet od sedam članova i ratno vijeće „šura“ u koji ulaze tri najviša zapovjednika. U vrh organizacije spada još osam vijeća koja se bave raznim sferama. Primjerice, financijsko vijeće kontrolira sve prihode organizacije koje se slijevaju u državnu blagajnu „Kuća novca“, dok pravno vijeće nadzire, provodi i donosi pravne regulative, odnosno pravila kako se treba ponašati u tzv. Islamskoj državi. (Hosken, 2015: 175) U toj neobičnoj organizaciji postoje i čudna tijela i funkcije, primjerice

„koordinator zatvorenika i pitanja žena“ ili „koordinator gostinjskih kuća i bombaša samoubojica“ (Hosken, 2015: 174).

Tzv. Islamska država poznata je i po zvjerskom odnosu prema ženama, koji se manifestira kroz seksualno zlostavljanje i pedofiliju. To je odnos bez poštovanja prema ženama koje ova organizacija tretira kao seksualne robinje uz konstantno mučenje, zlostavljanje i silovanje (Hosken, 2015: 172). U gradu Rakki postoji čak i dvorište koje je namijenjeno kamenovanju žena, dok su neke od metoda njihova pogubljenja odrubljivanje glave, bacanje sa vrhova zgrade i razapinjanie na križ, a sve te strahote su pod domenom okrenutne, takozvane „policije za ćudoređe“ – *Al-Hisbe*. (Hosken, 2015: 176).

Također, Islamska država provodila je poseban proces regrutacije djece koji su odvođeni u kampove za obuku gdje su bili indoktrinirani u ideologiju organizacije, vojno poučeni, a proces obuke završavao se testom spremnosti – obrublivanjem glave jednom od IS-jevih zarobljenika. (Hosken, 2015: 178). Autor navodi kako su djeca koja su završila obuku i postala borci Islamske države poznata su pod nazivom „Lavljji mladunci khalife“ (2015: 177).

S druge strane, kako su Islamska država i al-Bagdadi u osvojenim područjima morali na neki način konsolidirati situaciju, u njima su proveli niz socijalnih mjera, poput kampanje cijepljenja djece protiv zaraznih bolesti, pomaganja u dostavljanju namirnica, osnivanje javne kuhinje i osnivanje Ureda za siročad koji je imao za cilj udomiti napuštenu djecu. (Napoleoni, 2015: 53). Svi ti pozitivni potezi i promjene bili su usmjereni na stvaranje legitimne države odnosno kalifata Islamske države na osvojenim područjima, ili „paradržave“ kako ju naziva Loretta Napoleoni. Ova novinarka smatra kako takva „socijalna osjetljivost pokazuje tragove ljudskosti i upravo je to aspekt na koji Zapad mora reagirati ako želi zaustaviti novačenje“. (2015: 65).

Ona također smatra kako za razliku od ostalih terorističkih skupina, Islamska država „traži odobravanje *umme*, svjetske zajednice svih vjernika, duše islama“ (2015: 65). Takav pristup organizacije prema svim pripadnicima islama, ističe Napoleoni, povlači za sobom stoljetno pitanje islamske civilizacije, što barem malo pozitivno utječe na pripadnike te zajednice. Ako ne u globalnom mislu, onda zasigurno na Bliskom istoku koji je izmučen ratovima, razaranjima i utjecajima Zapada. „U očima mnogih muslimana, Islamska država, kao i njeni prethodnici, nije ništa drugo nego posljedica desetljeća zlostavljanja, korupcije, nepravde“ (2015: 92).

Navodeći ove pozitivne i negativne strane Islamske države, Napoleoni dolazi do zaključka kako je sve na neki način „u oku promatrača“. S jedne strane lokalno sunitsko

stanovništvo, koje je s pojavom Islamske države profitiralo, doživljava organizaciju kao pozitivnu i privlačnu pojavu. S druge strane, zapadni svijet smatra kako način na koji Islamska država egzistira, a ovdje se ponajprije misli na nasilje i terorizam, nisu legitimne naravi kojima bi se organizacija okarakterizirala kao moderna država. (Napoleoni, 2015: 64)

3.5 Prihodi Islamske države

Mnogi Islamsku državu smatraju najbogatijom terorističkom organizacijom u povijesti. To potvrđuju i njihovi do sad poznati finansijski prihodi. Među zanimljivim činjenicama koje mogu dočarati finansijska potraživanja terorizma je i ona kako cijena samo jednog kilograma C4 eksploziva za izradu automobi košta između dvije i tri tisuće dolara (Hosken, 2015: 153). Ako usporedimo taj podatak s brojkama iz godišnjeg izvještaja ISIS-a za 2013., *Al-Naba*, koji navodi kako su njegovi pripadnici u toj godini izveli 615 napada auto-bombama, dolazimo do brojke od 61,5 milijuna dolara potrošenih samo na tu vrstu terorističke aktivnosti (Hosken, 2015: 154). Naravno, to je samo dijelić utrošenih sredstava pa se postavlja neizbježno pitanje – kako jedna teroristička organizacija ima tako veliku finansijsku moć?

Hosken navodi kako se ISIS u svojim počecima, odnosno, prije objave kalifata, financirao na sljedeće načine; „ponajprije iznuđivanjem, „prikupljanjem sredstava od šijita, kršćana i drugih manjima“, te „preuzimanjem kontrole nad naftnim poljima, izvorima energije i vladinim financijama“ (2015: 155).

Jedan od glavnih izvora financiranja su naftna polja u Siriji pod kontrolom ISIL-a, odakle se nafta krijumčari do Turske i prodaje na crnom tržištu. To je omogućeno zauzimanjem Mosula sredinom 2014. godine, a autor navodi kako je u „prva dva tjedna u srpnju 2014. IS (...) samo od prodaje nafte na crnom tržištu navodno svakog dana zarađivao milijun američkih dolara, premda je brojka možda i tri puta veća od toga.“ (2015: 5)

Još jedan podatak govori o velikom bogatstvu ISIS-a. CIA je u lipnju 2014. provela akciju tijekom koje je zaplijenjeno 160 USB-ova ISIS-a koji su otkrili kako je organizacija vrijedila 875 milijuna američkih dolara vrijednosti prije pada Mosula. Nakon njegova zauzimanja ISIS je opljačkao tamošnju središnju banku i povećao svoju vrijednost na nevjerojatnih 1,3 milijarde dolara. Prema procjenama izraelskog Forbesa, ISIS-ova vrijednost je u listopadu 2014. procijenjena na 2 milijarde dolara. (Hosken, 2015: 157).

Tvz. Islamska država također dobiva velike novčane donacije od bogatih pojedinaca koji su ih podupirali u Sirijskoj revoluciji 2013. godine, kada se o Islamskoj državi proširio glas po cijelom svijetu. (Sekulow: 2014: 24)

Sljedeći izvor financiranja je zauzimanje i rušenje bogate arheološke kulturne baštine Bliskog istoka, čije dijelove i spomenike kasnije prodaju po cijelom svijetu za poprilične svote novaca. (Sekulow, 2014: 24) Zadnji poznati izvor financija Islamske države su iznude i porezi koje trebaju plaćati stanovnici osvojenih područja, kao i velike otkupnine koje se traže u slučaju otmica. (Hosken, 2015: 5).

3.6 Faktori uspjeha Islamske države

Andrew Hosken navodi nekoliko razloga koji su igrali odlučujuću ulogu u stvaranju kalifata Islamske države, a koje on naziva „toksičnom kombinacijom faktora“: „(...) invazija na Irak 2003. koju je predvodio SAD te loše izvedena okupacija zemlje, građanski rat u Siriji, raširena korupcija (posebice u vojsci), sektaška podjela između sunitskih i šijitskih muslimana u Iraku i Siriji te neuspjeh iračkih vlada – uglavnom pod šijitskim vodstvom – da se odnose pošteno i razumno prema očajnoj sunitskoj manjini u zemlji.“ (2015: 7)

Loretta Napoleoni, u svojoj knjizi „Uspon islamizma“ kao jedan od temelja uspjeha Islamske države navodi sposobnost organizacije da privatizira terorizam: „IS je zadržavajućom žustrinom postao financijski neovisan od svojih sponzora, jer mu se prilikom ekonomskog osamostaljenja praktički nitko nije suprotstavio“. (2015: 48) Nadalje autorica uspjehu Islamske države pripisuje brojna savezništva koja je sklopila sa sunitskim plemenima na lokalnoj razini, što joj je koristilo i u prodaji nafte na crnom tržištu.

Samim time Islamska država i al-Bagdadi napravili su iskorak u poimanju modernog terorizma, a to je prema Napoleoni neka vrsta traženja legitimnosti Islamske države putem prihvaćanja same organizacije na lokalnoj razini od strane plemena u sukobu s postojećim vladama država. Autorica objašnjava: „Sposobnost da surađuje s lokalnim vođama i uključi ih u kalifat kao partnere, odnosno kao građane moderne države, a ne kao pobijeđenu populaciju omogućila je Islamskoj državi da eksponencijalno naraste među ostalim militantima te da također osnaži svoj politički zahtjev za ponovnim stvaranjem kalifata (2015: 49).

Napoleoni smatra kako je za uspon Islamske države zaslužno moderno djelovanje: „dok je svijet talibana bio ograničen na kuranske škole, a znanje se baziralo na zapisima Poslanika, Islamsku državu iznjedrile su globalizacija i moderna tehnologija“. (2015: 12) Novinarica tu tvrdnju potkrepljuje činjenicama koje govore zašto je Islamska država nadmašile sve prijašnje terorističke organizacije, a to su „vojna odvažnost, manipulacija medijima, socijalni programi i, iznad svega, stvaranje nacije.“ (2015: 23)

Islamska država svoj uspjeh zahvaljuje međudjelovanju nekoliko faktora, a prema autorici to su „globalizirani višepolarni svijet, vladanje modernom tehnologijom, pragmatični pokušaj izgradnje nacije, duboko razumijevanje psihologije bliskoistočnih i muslimanskih emigranata, i dugačka sjena reakcije Zapada na 11. rujna koji je dijelove Bliskog istoka uronio i desetljeće sektaškog ratovanja.“ (Napoleoni, 2015: 24)

Proučavajući povijesti Bliskog Istoka proteklih 10-ak godina često nailazimo na kaos i nerazumijevanje u odnosima organizacija i država, mogli bismo reći da se ne zna „tko pije, a tko plaća“. Tako Napoleoni koristi termin „moderna verzija posredničkog rata“ kako bi opisala situaciju na Bliskom Istoku u kojoj određene zemlje financiraju određene organizacije za koje smatraju da će im pomoći u promociji svojih interesa. Autorica objašnjava kako je al-Bagdadi iskoristio financijsku pomoć arapskih zemalja koje su htjele promjenu režima u Siriji, a među njima su Kuvajt, Katar i Saudijska Arabija. (Napoleoni, 2015: 41) Kasnije su te države, točnije Katar i Saudijska Arabija, dale veto sudjelovanju Irana i Sirije na Pariškoj konferenciji koja se održala 2014. s ciljem rješavanja sukoba u bliskoistočnoj regiji. (Napoleoni, 2015: 43). Nekoliko puta Saudijska Arabija bila je direktno optužena za financiranje ISIS-a, o čemu nema valjanih dokaza, dok je i sam ISIS navodno predložio partnerstvo Saudijskoj Arabiji (Hosken, 2015: 158). Takav posrednički rat dovodi do brojnih apsurdna, primjerice situacije u kojoj Rusija naoružava režim al-Assada u Siriji, kojeg podržava i Iran uglavnom preko Hezbolaaha, SAD naoružava sirijske pobunjenike, a to oružje nakon svake pobjede dolazi u ruke Islamske države (Napoleoni, 2015: 41).

Čini se kako je u toj situaciji, odnosno političkom paradoksu kako ga naziva Napoleoni, najbolje prošao al-Bagdadi koji je prema autorici „uspješno iskorištavao nagli porast broja malih džihadističkih i pobunjeničkih grupa da bi povećao vlastitu organizaciju bilo integracijama bilo vojnim pobjedama protiv suparničkih sunitskih skupina.“ (2015: 44) Nesporiva je činjenica kako je velik broj mladih muslimana regrutiran posljednjih godina u redove Islamske države. Prema Napoleoni, za njih „mogućnost da sudjeluju u stvaranju novog političkog pokreta na Bliskom istoku, nove države bez rasizma i sektaških napetosti (nakon ponešto etičkog čišćenja, naravno), predstavlja priliku bez premca.“ (2015: 82)

4. DRUŠTVENE MREŽE KAO PLATFORMA ZA ONLINE TERORIZAM

Čovječanstvu je poznat terorizam još od antičkog doba kada je smatran uglavnom kao legitimna borba protiv političkih neprijatelja. Kroz povijest javile su se različite vrste terorizma, kao i načini terorističke promocije. Danas, s razvojem tehnologije, teroristi svoje aktivnosti sele online. Internet i društvene mreže prepoznate su od terorističkih organizacija kao moćno medijsko oružje koje je jeftino i lako dostupno, ali najvažnije od svega – masovno.

4.1 Definiranje terorizma

Termin „terorizam“ vrsta je insurekcije koju definiramo kao „pobuna ili ustanak protiv bilo koje vlasti“ (Wilkinson, 2002: 18). Osim terorizma, glavni oblici oružane borbe u suvremenim insurekcijama su konvencionalno ratovanje, gerilsko ratovanje i sabotaza (Wilkinson, 2002: 26-31).

Postojanje brojnih definicija terorizma ukazuje na složenost tog pojma. Prema Rječniku stranih riječi *terror* označava zadavanje straha, izazivanje straha, užasa, a prema tome *terorizam* je vršenje terora, vladanje zastrašivanjem, tiranije, uništavanje protivnika (Klaić, 1987: 1345). *Opća Enciklopedija* definira terorizam kao: „način borbe pojedinaca, političkih skupina i organizacija protiv postojećih društveno-političkih poredaka i političkih sistema zasnovan na primjeni organiziranog nasilja: atentati, ubijanje predstavnika država i političkih sistema, vladajućih klasa, napadi na društvena dobra, sabotaze i drugo“ (1982: 191). Paul Wilkinson definira terorizam kao: „sustavna uporaba zastrašivanja u svrhu prisile, obično u službi političkih ciljeva.“ (2002: 29).

Prema Igoru Primorcu terorizam ima dva osnovna cilja, a to su da „terorist izravno napada jednu osobu ili skupinu, kako bi na taj način utjecao na neku drugu osobu ili skupinu te je zastrašivanjem prisilio da učini nešto što inače ne bi učinila. Neizravan cilj po važnosti je primaran, a izravni tek sekundaran. Sekundarni, ali izravno napadnuti cilj, jesu nedužni ljudi“ (2002: 62).

Wilkinson smatra kako je uspostava liberalnih demokracija uzrokovala pojavu modernog terorizma: „intrizične slobode demokratskog društva terorističku propagandu, regrutiranje, organiziranje i poduzimanje operacija mogu učiniti relativno lakima“ (2002: 40). Prema autoru, karakteristike modernog terorizma su „podmetanje

eksploziva ili požara, napadi i atentati vatrenim oružjem, uzimanje talaca i otmice“ (Wilkinson, 2002: 29).

Iz navedenih definicija možemo zaključiti kako je terorizam unaprijed isplanirani čin koji podrazumijeva nasilje usmjereno prema cilivilima u svrhu postizanja određenih političkih ciljeva. No, sam pojam terorizma izaziva u oku promatrača različite verzije percepcije tog pojma. Prema nekima, teroristi su borci za slobodu i suverenitet svoje države, nacije ili teritorija i smatraju se svojevrsnim „nacionalnim herojima“, dok ih drugi smatraju zločincima i nasilnicima koji upotrebljavaju teror nad civilnim stranovništvom kao legitimno sredstvo za borbu.

Postoje različite vrste terorizma, a najopširnija podjela dijeli taj pojam prema četiri kriterija iz kojih se izvađaju različite inačice terorizma. Prema akterima terorizma, kao prvom kriteriju, postoje državni terorizam, državno-sponzorirani terorizam i revolucionarni terorizam. Drugi kriterij, sredstva i metode, donosi samoubilački terorizam, cyberterorizam i CBRN (*Chemical, Biological, Radiological and Nuclear*) terorizam koji se dalje dijeli na bio-terorizam, nuklearni terorizam i kemijski terorizam. Prema motivima, kao trećem kriteriju, postoji religijski terorizam, narko-terorizam i politički terorizam u koji spadaju terorizam „jednog slučaja“, ljevičarski terorizam i desničarski terorizam. Zadnji, četvrti, kriterij je geografski obuhvat koji dijeli terorizam na domaći i međunarodni. (Bilandžić, 2014: 106, prema Georg Löckinger, 2005.)

S druge strane, Paul Wilkinson dijeli suvremene teroriste prema njihovoj političkoj motivaciji, a to su:

1. nacionalistički teroristi – oni zahtijevaju vlastito političko samoodređenje, a karakteriziraju ih dugotrajne kampanje i mobiliziranje velike podrške;
2. ideološki teroristi – cilj im je promijeniti cjelokupni politički, društveni i ekonomski sustav;
3. religijsko-politički teroristi - karakteristično im je stvaranje vlastitih nasilnih ekstremističkih grupa, a najbolji primjer religijsko-političkih terorista su grupe poput Hamasa i Hezbollaha;
4. teroristi jednog spora – ciljaju promijeniti određenu ustaljenu praksu unutar društva
5. teroristi koje sponzorira ili podupire država – takva vrsta nalazi se najčešće u službi vanjske ili unutarnje politike pojedine države. (2002: 36-37)

U kontekstu ovog rada, posebnu pozornost zaslužuje vrsta terorizma vođena po religijskom fanatizmu. Prema Wilkinsonu, takva vrsta terorizma najizraženija je u vidu

stvaranja ekstremnih islamističkih fundamentalističkih grupa čije su aktivnosti usmjerene prema sljedećim ciljevima: „postojeće vlasti muslimanskih zemalja Bliskog istoka, istočne, južne i središnje Azije, i protiv bliskoistočnog mirovnog procesa kojem se tako žestoko protive.“ (2002: 80) Autor nadalje navodi kako se religijski motivirane terorističke grupe razlikuju u svom načinu djelovanja, kao i sustavu vjerovanja i odnosa prema nasilju što se najbolje vidi na primjeru Hamasa i Hezbollaha koji čine i dio izborne politike, a iza sebe imaju stvorenu masovnu podršku. (2002: 80) Nažalost, prema ovoj vrsti terorizma najviše stradavaju civili koji su glavna meta napada: „ako ultrafanatici vjeruju da imaju monopol na objavljenu istinu, da su njihova djela nasilja sveta dužnost i da su oni koji se ne obrate i ne preuzmu njihova uvjerenja nevjernici koji ne zaslužuju živjeti, vjerojatno neće oklijevati da uzrokuju masovne žrtve na javnim mjestima.“ (Wilkinson, 2002: 81)

4.2 Povijest terorizma

Još od početaka ljudske civilizacije, nasilje i teror su se upotrebljavali u svrhu postizanja političkih ciljeva. Tako temeljna djela antičke povijesti, Platonova *Država* i Aristotelova *Politika*, govore o moralnosti ubijanja tirana i političkih protivnika. Pod začecima terorizma smatra se pojava zelota u 1. stoljeću koji su se u Palestini borili protiv rimske vladavine nastojeći stvoriti vlastitu državu. (Bilandžić, 2014: 53)

Na području Bliskog istoka među prvim vjerskopoličkim organizacijama ističu se Haridžije. Organizacija je osnovana 657. godine kada je kalif Alija prihvatio prijedlog o arbitraži između njega i sirijskog kalifa Muawiya, iako je bio vojno nadmoćniji. Kalifa Aliju su proglasili izdajnikom, a nakon sukoba s njegovom vojskom u kojem su bili poraženi, izvršili su na njega atentat ubivši ga otrovnom sabljom (Bilandžić, 2014: 54).

U periodu od 11. do 13. stoljeća, na području Bliskog istoka, djelovali su asasini za koje se smatra da su prvi planirano koristili ubojstva kao oružje protiv političkih protivnika. Asasini su iz blizine hladnim oružjem probadali vjerske i političke vođe koji se nisu slagali s njihovim propovjedima. Glavna okosnica terorističkog djelovanja asasina, koji se nazivaju i ismailiti, je širenje čistog islama. Njih možemo usporediti s današnjim bombašima samoubojicama jer nisu planirali ni pokušavali pobjeći nakon atentata smatrajući da se žrtvuju za više ciljeve (Bilandžić, 2014: 55).

Pojam „teror“ naveden je u rječniku još u 14. stoljeću u Francuskoj, a potječe od latinske riječi *terrere*, *terreo* što znači „dovesti nekoga do strepnje posredstvom velikog straha“. (Bilandžić, 2014: 55-56) Taj pojam su koristili i Jean Bodin u djelu *Six Books of the*

Commonwealth, Thomas Hobbes u djelu *Leviathan*, kao i Charles de Montesquie koji se smatra „utemeljiteljem okvira za politizaciju pojma koncepta terora.“ (Bilandžić, 2014: 56).

U vrijeme Francuske revolucije pojam „teror“ prvi put se javlja u političkom kontekstu. Maximilien Robespierre, vođa Francuske revolucije, zajedno sa svojim sljedbenicima uspostavio je 1793. i 1794. godine „vladavinu terora“, odnosno *Regime de la Terreur* te je smatrao kako „revoluciju ne mogu održati, ako se njezinim protivnicima ne utjera strah u kosti nemilosrednim proganjanjem.“ (Bilandžić, 2014: 56-57). U tom periodu ubijeno je preko 40 tisuća ljudi, a više od 300 tisuća ljudi bili su lišeni slobode. Terorizam je u početku Francuske revolucije bio okarakteriziran kao pozitivna pojava, a prema Robespierreu teror „nije ništa drugo nego brza, stroga i neupitna pravda“. (Bilandžić, 2014: 57) Ipak, 1794. godine, Nacionalna skupština koja je kao političko tijelo u početku podržavala Robespierrea, kasnije ga je zbog straha od prekomjernog terora osudila za provođenje terorizma, odnosno „nelegitimnu, arbitranu i prekomjerenu uporabu nasilja, tj. kriminalnu zlouporabu vlasti.“ (Bilandžić, 2014: 57).

Francuska revolucija bila je, dakle, prekretnica u poimanju terorizma. S jedne strane, terorizam je prije revolucije bio „poželjan oblik ponašanja za tadašnje državne vlasti, sredstvo za konsolidaciju i uspostavu vlasti. (Bilandžić, 2014: 56). Nakon nje, od sredine 19. stoljeća, terorizam se počinje negativno poimati i poprima obilježja „antidržavnosti“. (Bilandžić, 2014: 58). Bilandžić zaključuje kako je „od Francuske revolucije do danas, terorizam pozicioniran kao snaga, kao kompleks sile u civilnom području nasilne borbe za kontrolom državne vlasti između vlasti i njezinih protivnika u društvu.“ (2014: 56).

4.3 Odnos medija i terorizma

Pojava informacijske revolucije, širenje i relativno bez i lak prijenos informacija i sveopća prisutnost medija u 21. stoljeću i terorizmu je dalo novu dimenziju. Upravo ta funkcija masovnih medija da može u jednom trenu obavijestiti cijeli svijet o nekom događaju, koristi se u promicanju terorizma.

Prema Wilkisonu, četiri glavna cilja povezuju terorizam i masovne medije:

- a. „promicati djelo i stvoriti ekstremno snažan strah u ciljanim grupama,
- b. mobilizirati širu potporu za svoj cilj među stanovništvom i međunarodnom javnom mnijenju, naglašavajući teme poput pravednosti svoga cilja i neizbježnosti pobjede,
- c. frustrirati i omesti reakciju vlasti i snaga sigurnosti te
- d. mobilizirati, potaknuti i povećati tijelo svojih stvarnih i potencijalnih pristaša te time povećati regrutiranje, prikupiti nova sredstva i potaknuti daljnje napade.“ (2002: 192)

Internet kao medij koji nudi mogućnost pristupa svim informacijama i mogućnost bivanja svugdje u svijetu teroristi su iskoristili kao nekonvencionalno oružje. Upravo zahvaljujući internetu, smatra Silvana Marić, terorizam je danas sofisticiraniji nego prije: „Internet kao medij olakšao je komunikaciju među terorističkim organizacijama, pospješio povezanost članova, otkrio mnogobrojne mogućnosti tajnog komuniciranja, stvorio mogućnosti tajnog financiranja“ (2012: 93).

Nadalje, javlja se tendencija da moderne terorističke skupine često posjeduju i vlastite masovne medije – novine, vlastite radio-postaje, informativne agencije, televizijske studije. Jurišić i Šapit govore kako ti mediji ne postižu samo „informativno-propagandno djelovanje i utjecaj na širu javnost, nego se i vrlo aktivno koriste za objavljivanje šifriranih instrukcija teroristima, poput upozorenja, parola, nacрта, odnosno za organizacijsko-terorističku djelatnost“ (2005: 119). Prema autorima, upravo ta korisnost novih oblika komunikacije dovodi do novog termina u terorizmu – *informativskog terorizma* kojeg karakterizira „ciljani utjecaj na informacijsku strukturu kako bi se stvorili uvjeti koji rezultiraju katastrofalnim posljedicama na različite strane života i djelatnosti društva i države“ (2005: 119).

Nažalost, korisnost medija za promociju terorizma je obostrana. Tržišta i konkurencije u suvremenim društvima se povećavaju upravo zbog razvoja kompjuterskih i digitalnih tehnologija, pa i mijenjanja političkih odnosa među civilizacijama i državama. Medijske kuće tragaju za takvim vijestima jer „upravo im terorizam svojim djelovanjem i značenjem osigurava, u oštroj konkurenciji s drugim medijima, nužnu ekskluzivnost, senzacionalnost, stalnu pozornost masovne publike, a to znači privlačnost za oglašivače te samim time informativni i najzad politički utjecaj“ (Jurišić, Šapit, 2005: 120).

Mediji se vode oglašivačkom politikom u kojoj problemi poput terorizma i sličnih društvenih problema, oružani sukobi i kriminalistička djela te sam koncept noviteta informacija privlače publiku, a samim time i profit medijskih kuća je u porastu. Upravo zato, terorizam za razliku od svakodnevnih vijesti postaje „događajem velike gledanosti, super-spektaklom, te mu se upravo naporima masovnih medija pridaje status „međunarodne pojave“; (...); te tako je svaki veći teroristički čin, ujedno i važna vijest, *top news* ili *breaking news*, a takvu će vijest objaviti svaki ugledan medij, ali time istodobno i postati produženom rukom samih terorista“ (Jurišić, Šapit, 2005: 121).

4.4 Online terorizam

Online svijet ima tri velike prednosti za svakog korisnika – lako mu je pristupiti, relativno je jeftin, ako ne i besplatan i masovan je – što znači da ga koristi velik broj ljudi. Prema mrežnoj stranici *Internet Live Stats*, 2016. godine Internet je koristilo 3,424,971,237 ljudi, što čini gotovo 40% svjetske populacije.² U današnjem su svijetu društvene mreže postale imperativ društva u kojem živimo – često nam se čini kako neka osoba koja nema profil na nekoj od mreža kao da niti ne postoji.

Društvene mreže razlikuju se od ostalih tradicionalnih medija u tome da za razliku od tradicionalnih medija koji šire informacije prema modelu „one to many“, korisnici odnosno grupa korisnika ili zajednica, na društvenim mrežama koji možemo opisati kao interaktivne mrežne platforme, sami djeluju kao komunikatori koji sami stvaraju i dijele sadržaj prema svima ostalim (Weimann, 2014: 2).

Prema članku „The Dark Side of Social Media: Review of Online Terrorism“ autora Dean, Bell i Newman (2012: 108) društveni mediji pokazali su se kao jeftin i vrlo efektan alat za masovnu komunikaciju, kao i alat za targetiranje specifične populacije. Mnoge su to iskoristile, štoviše, većina džihadističkih grupa, a među njima i Hezbolah, Hamas, al-Qaida i Islamska država, svjesna je moći društvenih mreža kao alata za propagandu i slanje političkih poruka. (Koren & Siboni, 2014: 1)

Weinmann navodi tri razloga zbog kojih su društveni mediji od velike koristi terorističkim organizacijama. Kao prvo, one korištenjem društvenih medija koji su popularni među targetiranom publikom postaju dio mainstreama. Kao drugo, društvene mreže su besplatne, pouzdane i prilagođene korisnicima. Kao treće, društvene mreže omogućuju korisnicima da na lak način stupe u kontakt s drugim korisnicima. Zbog tih razloga, one im koriste za propagandu, radikalizaciju i regrutaciju. (Weimann, 2014: 3).

Radikalizacija je jedna od najvažnijih svrha terorističke prisutnosti u online svijetu. Neki od autora navode kako samo 1-2% od ukupnog postotka radikalizacije događa u džamijama (Edwards, Gribbons, 2013: 40), a Halverson i Way (2012.) iznose slučaj mlade američke teroristkinje Colleen LaRose, poznatije pod online imenom „JihadJane“, radikalizirane putem interneta u namjeri da ubije švedskog karikaturista Larsa Vilksa.

Weimann (2014: 3) također spominje termin „elektronički džihad“ koji se pripisuje „svakom muslimanskom korisniku koji se online putem bori protiv neprijatelja“. Autor također navodi kako „online platforme koje promiču elektronički džihad, također se koriste u

² <http://www.internetlivestats.com/internet-users/>, stranica posjećena 19. svibnja 2017.

operacionalne svrhe za instrukcije i treninge, analizu podataka, koordinaciju i psihološki rat“.
(Weimann, 2014: 4).

Hoffman i Schweizer, autori članka „Cyber Jihad in the service of the Islamic state (ISIS)“ koriste termin „cyber jihad“ koji označava tehnološke alate 21. stoljeća i pojam „cyberspace“ u svrhu promocije džihada prema onima koje pristaše cyber džihada smatraju neprijateljima Islama. (Hoffman & Schweizer, 2015: 72) Autori smatraju kako fenomen *cyber jihad* nije novi pojam, jer je već korišten 2003. godine u priručniku koji je izrodio pojam „elektronski jihad“, označavajući korištenje foruma i „hakiranje“ mrežnih stranica s ciljem medijske borbe protiv Zapada i svih neprijatelja Islama. (2015: 72)

Internet, kao glavnu platformu islamističkih terorističkih organizacija za cyber jihad u razdoblju od 1990-ih, pa do 2000-ih godina, u novije vrijeme zamijenile su društvene mreže poput *Facebooka*, *Twittera*, *YouTube-a* i *Tumblr*. (2015: 72) Ono što je ključno za korištenje društvenih medija u svrhe cyber jihada je sadržaj kojeg kreira sam korisnik, mogućnost interaktivnog dijeljenja sadržaja i brz protok informacija, za razliku od prijašnje komunikacije na internetu koja je uključivala zatvorene forume i mrežne stranice (Hoffman, Schweitzer, 2015: 72).

Prema Weimannu, *Instagram* i *Flicker* su također dobili na popularnosti među terorističkim grupama kao platforme za dijeljenje slike, a jedan od primjera korištenja *Instagram*a je slika mrtvog terorista sa opisom slike: „The perfect smile!”³ ili “Sins forgiven by the first drop of blood.”⁴ (2014: 13)

4.5 Facebook, Twitter i YouTube kao platforme za online terorizam

„*Facebook* je odlična ideja, bolja od foruma. Umjesto čekanja da osobe dođu k tebi, ti možeš doći do njih i poučiti ih. Mislim, ako imaš grupu od 5.000 ljudi, s jednim pristiskom klika možeš im poslati standardiziranu poruku. Preklijenjem vas, po Bogu, da se registrirate na *Facebook* čim pročitate ovu objavu. Upoznajte se s njime. Ova objava je sjeme i početak, nakon čega slijede ozbiljni napor u upoznavanju s optimizacijom *Facebooka*. Počnimo dijeliti islamske džihadističke publikacije, objave, članke i fotografije. Isčekujmo nagradu Gospodara Neba, posvetimo našu svrhu Bogu i pomozimo našim kolegama.“ (Weimann 2014: 5, prema Department of Homeland Security, 2010.)

Ovaj citat najbolje dočarava koliko je upotreba *Facebooka* olakšala terorističke aktivnosti u online svijetu. Terorističke organizacije svjesne su činjenice kako jedna grupa na *Facebooku* može okupiti veliki broj članova iz cijelog svijeta, koji ne moraju nužno biti pripadnici organizacije, pa čak ni simpatizeri, a samo jednom objavom cijeloj grupi može se prenijeti željeni sadržaj. Tako je online prisutnost na *Facebooku*, digitalnoj platformi koja služi za

³ u slobodnom prijevodu: „Savršen osmijeh!“

⁴ u slobodnom prijevodu: „Griješni oprošteni s prvom kapi krvi.“

umrežavanje ljudi, postala postala „must-have“ svih terorističkih organizacija. To je danas najpopularnija društvena mreža, a prema podacima sa mrežne stranice Zephoria.com broji 2.04 milijardi mjesečnih korisnika. („The Top 20 Valuable Facebook Statistics – Updated September 2017“, 2017.)

Weimann nabraja sve prednosti korištenja *Facebooka* u terorističke svrhe:

1. dijeljenje operacionalnih i taktičkih informacija - upute za izradu bombe ili korištenje oružja i sl.,
2. povezivanje s drugim ekstremnim stranicama ili sadržajem putem dijeljenja linkova,
3. širenje terorističke propagande i ekstremno ideoloških poruka,
4. skupljanje podataka u svrhu targetiranja publike. (2014: 6, prema Department of Homeland Security, 2010.)

Dean, Bell i Newmann (2012: 109, prema Torok, 2010.) navode kako je mogućnost kreiranja „grupe“ najvažnija opcija korištenja *Facebooka* u terorističke svrhe, a regrutacija novih terorista glavna uloga. Strategija koja se koristi u ovom slučaju kreće od kreiranja *Facebook* grupe ljudi na temelju sličnih preferencija kojima se kroz neko vrijeme počinju slati propagandne poruke. Takve poruke, zbog regulatornih *Facebook* pravila, ne smiju imati direktne poveznice s džihadističkim akcijama (Dean, Bell i Newmann, 2012: 109, prema Torok, 2010.; Department of Homeland Security, 2010.).

Prema Weimannu (2014: 6), postoje dvije vrste *Facebook* stranica u vezi sa kreiranim terorističkim sadržajem. Prve su one koje se vode pod „službene“ kojima najčešće upravlja sama organizacija ili grupa, dok onim „neslužbenim“ upravljaju najčešće simpatizeri terorističkih organizacija i služe za širenje propagandnog sadržaja.

O *Twitteru* kao društvenoj mreži opširnije će biti riječi u sljedećem poglavlju, no ovdje je bitno objasniti mjesto online terorizma na toj društvenoj mreži. *Twitter*, tvrdi Weimann (2014: 8), najdraža je društvena mreža terorista na kojoj mogu u realnom vremenu slati kratke poruke odnosno tweetove i tako izvještavati o događanjima, što nerijetko koriste novinari kao legitimne izvore informacija. Osim toga, prema autoru, terorističke organizacije koriste *Twitter* za komunikaciju sa simpatizerima, dijeljenje drugih propagandnih sadržaja putem linkova, koordinaciju napada i sl. (2014: 9)

Osim ekspresnog slanja tweetova, Dean, Bell i Newmann, navode kako terorističke organizacije mogu koristiti *Twitter* kako bi bile u tijeku s događanjima u javnoj sferi (2012: 110, prema Weimann, 2010; O'Rourke, 2010; US th304 Military Intelligence battalion, 2008.) Autori također uspoređuju korištenje opciju kreiranja grupe na *Facebooku* s mogućnošću

slanja poruka jednake tematike putem hashtaga na *Twitteru* i kasnijeg retweetanja (2012: 110, prema Van der See, 2009.).

YouTube, digitalna platforma zasnovana na principu dijeljenja i gledanja video sadržaja, također je prepoznata od strane terorističkih grupa kao vrijedan kanal promocije. Prema Weimannu, *YouTube* koristi terorističkim organizacijama za komunikaciju, propagandu i regrutaciju, a putem komentara na video materijale i slanja privatnih poruka terorističke grupe se povezuju i stvaraju svoju virtualnu zajednicu (2014: 11, prema Katz, J/Devon, 2012). Da je dijeljenje video materijala putem *YouTubea* zaista vrijedno za terorističke organizacije potvrđuje primjer Hamasa koji je napravio *AqsaTube* - svoju, identičnu, verziju *YouTubea*, objavljujući različite video snimke samih terorista, različitih pjesmama i dijeljena počasti palim žrtvama. (Weimann, 2014: 12). Osim toga, najveća vrijednost *YouTubea* leži u činjenici da se kroz video materijale određena stvar može fizički dočarati, a to ima veću vrijednost od obične tekstualne poruke (Dean, Bell, Newmann, 2012: 112, prema Department of Homeland Security, 2010).

5. TWITTER

Ovo poglavlje u kojem će biti riječ o samom *Twitteru* kao društvenoj mreži odnosno digitalnoj platformi za slanje i primanje poruka ograničene veličine različitog sadržaja započeo bih s citiranjem službene krilatice *Twittera* preuzete s njihove službene web stranice (Twitter, 2017.):

„Our mission: To give everyone the power to create and share ideas and information instantly, without barriers.“

U slobodnom prijevodu, misija *Twittera* je svima omogućiti moć kreiranja i dijeljenja ideja i informacija u istom trenutku, bez granica. U kontekstu ovog diplomskog rada, koji se bavi aktivnostima Islamske države na *Twitteru*, smatram kako je misija odnosno moto ove društvene mreže u najmanju ruku – ironična.

Službeni statistički podaci o korištenju *Twittera* govore o moći koju ta platforma ima. Prije otprilike godinu dana, imao je 313 milijuna aktivnih korisnika, od kojih mu 82% pristupa putem mobilnog uređaja, na platformi je podržano više od 40 svjetskih jezika, a kompanija zapošljava 3860 zaposlenika.(Twitter, 2017.)

5.1 Što je *Twitter*?

Prema autorima knjige „*Twitter for Dummies*“, Lauri Fitton, Mihaelu Gruen i Leslie Postonu (2009: 10), *Twitter* je mobilna društvena mreža koja kombinira elemente poruke poput SMS-a, komunikacijskih alata za slanje poruka i softwera za objavljivanje koji funkcionira kao blog.

Danah Boyd, Scott Golder i Gilad Lotan u članku „*Tweet, Tweet, Retweet: Conversational Aspects of Retweeting on Twitter*“ opisuju *Twitter* kao mikroblogersku uslugu koja omogućuje ljudima međusobno slanje kratkih poruka odnosno tweetova maksimalne veličine od 140 znakova. Oni smatraju kako je *Twitter* kombinacija SNS (social networking sites), odnosno društvenih mreža u kojoj korisnici mogu pratiti druge korisnike bez da ih oni prate natrag i blogova gdje postovi odnosno tweetovi ne moraju nužno biti javni (2010.)

O'Reily i Milsten, autori knjige „*The Twitter Book*“ definiraju ovu društvenu mrežu kao komunikacijski servis koji je spoj različitih elemenata poput e-mail-a, razmjenjivanja poruka, blogova i različitih servisa za online razmjenjivanje poruka (2012: 7). Oni smatraju kako se posebnost *Twittera* očituje u nekoliko aspekata:

1. poruke su ograničene na dužinu od 140 znakova što ih čini lakim za pisanje i čitanje,
2. samim time što su poruke javnog sadržaja *Twitter* omogućuje upoznavanje novih ljudi,
3. da bi drugi korisnici željeli pratiti profil određenog korisnika njegove poruke moraju biti zanimljivog sadržaja
4. *Twitter* je prisutan na većini platforma uključujući PC i mobilne uređaje što omogućuje korištenje servisa gdje god bili. (2012: 7)

Prema Matthew A. Russellu, ono što čini *Twitter* posebnim je mogućnost da, za razliku od ostalih društvenih mreža poput Facebook-a ili LinkedIn-a, putem opcije follow sami odabiremo osobe koje želimo pratiti bez njihovog pristanka. Upravo ta mogućnost zadovoljava jednu od temeljnih ljudskih osobina – znatiželju (2014: 7).

5.2 Terminologija *Twittera* - tweet , retweet i hashtag

Tweet, *retweet* i *hashtag* standardni su termini s kojima se susrećemo prilikom korištenja *Twittera*. *Tweet* možemo opisati kao post ili objavu od maksimalno 140 znakova, *retweet* označava tweet kojeg je neka druga osoba prenijela, dok *hashtagom* označavamo sve riječi uz koje vežemo određenu tematiku. (Brautović, 2011: 76). Prema tome najjednostavniji oblik tweeta bio bi sljedeći:

„Pišem #diplomski uz pomoć mentorice @jelena_jurišić“.

5.2.1 Tweet

Tweet je termin koji označuje jednu objavu na *Twitteru*. Središnji dio *Twittera* zove se „timeline“ koji se korisniku pokazuje odmah nakon dolaska na stranicu ili otvaranjem aplikacije, a sastoji se od svih tveetova korisnika koje pratimo. Prilikom ulaska na vlastiti *Twitter* profil, korisnik može vidjeti samo vlastite tweetove koji su već objavljeni (O'Reily, Milsten, 2012: 45).

Prilikom tweetanja korisnici često umeću u tweetove i druge URL linkove koji vode na različita internetska mjesta, a s obzirom na limit od 140 znakova u tweetu na snazi su dobile web stranice koje skraćuju URL, primjerice stranica bit.ly. (boyd, Golder, Lotan, 2010.).

Prema Russellu (2014: 9), osim tekstualnog dijela, tweet se sastoji još od mogućnosti dodavanja @mentiona, #hashtagova, URL linkova i drugih medija te označavanja lokacije na

kojoj se korisnik trenutno nalazi. Tako tweet može sadržavati fotografiju, i video, a u zadnje vrijeme popularni su animirani GIF i Vine.

5.2.2 Retweet

Retweet je ponovno poslani tweet drugog korisnika. Kada retweetamo potvrđujemo važnost informacije samog tweeta, ali i važnost korisnika, odnosno profila na *Twitteru* čiji je tweet (O'Reily i Milsten 2012: 49). Retweet možemo opisati kao i akciju prosljeđivanja odnosno „forwardiranja“ e-mailova, ali ne isključivo u svrhu širenja poruka, već i kao način potvrde i uključivanja tuđih mišljenja i stavova (boyd, Golder, Lotan, 2010.).

5.2.3 Hashtag

Hashtag je termin koji uz pomoć prefiksa # omogućuje korisnicima kategorizirati poruke na *Twitteru* (O'Reily i Milsten, 2012: 3) Trenutno najpopularniji hashtagovi vezani su za nagrade na događaju *Billboard Music Awards 2017*⁵, a to su #BTSBBMAs koji označuje poziv na glasanje za južnokoreanski hip hop sastav BTS za nagradu „Top Social Artist Award“⁶, #BBMAs koji označuje spomenuti događaj i #JustinBBMAs putem kojeg korisnici favoriziraju pjevača Justina Biebera. Prema spomenutim primjerima uočavamo kako *hashtagovi* koji su korišteni od strane velikog broja ljudi populariziraju određenu temu i od nje stvaraju trend.

5.1. *Twitter* u suvremenom svijetu

U današnjem svijetu, ono što se na *Twitteru* objavljuje postaje važno, legitimno i instantno u realnom vremenu – nema boljeg načina da obavijestite svijet što radite, gdje se nalazite i kim provodite vrijeme. Bilo da objavite što danas jedete za doručak, da pratite zbivanja određenog političkog događaja ili pak prirodne katastrofe, *Twitter* omogućuje instantnu komunikaciju od 140 znakova prema jednoj osobi, grupi ili na globalnoj razini. (Williams, Terras, Warwick, 2013: 3). Također, *Twitter* postaje mjesto ekspresnih vijesti koje vlastitim preferencijama odabirete, a nerijetko ova platforma postaje izvor vijesti i novinarima.

⁵ <http://hashtagify.me/popular>, stranica posjećena 8. svibnja 2017.

⁶ <https://www.hashtags.org/definition/btsbbmas/>, stranica posjećena 8. svibnja 2017.

Posljednih godina značajno je korištenje *Twitter* a u marketinške svrhe. Putem te društvene mreže, različite tvrtke ili proizvodi se povezuju s kupcima, odgovaraju na pitanja, grade vlastitu sliku odnosno brend i najvažnije od svega – oglašavaju se. (Fitton, Gruen, Poston, 2010: 14)

Mark W. Schaefer (2012: 23) u svojoj knjizi „*The Tao of Twitter : Changing your Life and Business 140 Characters at a Time*“ govori kako je *Twitter* vrlo uspješan alat za promociju, navodeći kako će gotovo 79% njegovih korisnika preporučiti drugoj osobi brend ili proizvod kojeg prate, a njih 67% će taj proizvod kupiti, što *Twitter* u daje notu vrlo efektivnog mjesta za vezu između kupca i proizvoda. (Schaefer, 2012: 23)

Osim toga, *Twitter* se koristi i u političke svrhe, primjerice, za prikupljanje donacija ili vođenje preizborne kampanje, a odlično služi kao i sredstvo za promociju glazbenika koji na na ovoj platformi grade svoju bazu vjernih fanova (Fitton, Gruen, Poston, 2010: 13). Iz spomenutih područja dolaze tri osobe, odnosno profila s najviše pratitelja na *Twitteru*, a to su ©katyperry, @justinbieber i @BarackObama, svaki s više od 80 milijuna pratitelja.(„*Twitter Top 100, Most Followers*“, 2017.)

O'Reily i Milsten navode sljedeće benefite *Twittera*:

1. „ambienty intimacy“ – autori koriste navedeni termin kako bi opisali njegovu sposobnost koja omogućuje korisnicima da se indirektno povezuju kroz čitanje tweetova drugih osoba u kojima oni opisuju što rade i kako se osjećaju, a na što ne trebaju reagirati,
2. dijeljenje medijskog sadržaja – korisnici kroz dijeljenje medijskog sadržaja putem linkova na *Twitteru* automatski dijele i svoje ideje koje zastupaju;
3. alat za izvanredne vijesti i zajedničko iskustvo – putem tweetova možemo biti informirani gotovo instantno i u bilo kojem trenutku o nekom političkom zbivanju, terorističkom napadu ili prirodnoj katastrofi čime dijelimo zajedničko iskustvo kao pasivne osobe;
4. alat pomoću kojeg možemo otkriti tko se kako osjeća i što misli o raznim temama i iskustvima kao što su događaji, tv-emisije, proizvodi, itd. Također, *Twitter* nam može otvoriti um, dati drugu perspektivu određene stvari i tako povećati suosjećanje;
5. alat pomoću kojeg tvrtke mogu stupiti u kontakt s kupcima i drugim partnerima te mogu dobiti povratnu informaciju o uslugama koje nude (O'Reily i Milsten, 2012: 9-17).

Međutim, s pojavom različitih drugih društvenih mreža i aplikacija, poput vrlo popularnog *Instagrama*, *Facebooka*, ili *Snapchata*, koje s vremenom sve više dobivaju na popularnosti, *Twitter* je polako počeo gubiti na snazi. Prema Sarah Frier, zarada *Twittera* je u padu, 2016. godina je bila je uspješna jedino zbog aktivnosti Donalda Trumpa, a prema analizama stručnjaka mogao bi se uskoro prodati. *Twitter* je 2017. dosegnuo brojku od 319 milijuna mjesečnih korisnika što je neusporedivo s 1,89 milijardi korisnika *Facebooka*. („Why Twitter is vital and struggling at same time: QuickTake Q&A“, 2017.)

6. ISLAMSKA DRŽAVA U ONLINE SVIJETU

Islamska država, kao i druge terorističke organizacije, spoznala je moć društvenih mreža i online terorizma za vlastitu korist. Koristeći *Facebook*, *Instagram*, *YouTube*, a najviše *Twitter*, organizacija je postala globalna prijetnja u digitalnom svijetu.

6.1 Društveni mediji i cyber prostor kao moćno oružje Islamske države

Od svih ostalih terorističkih organizacija, Islamska država najviše koristi internet i društvene mreže, što je uzdiže od obične islamske fundamentalističke skupine sve do globalnog brenda (Hoffman, Schweitzer, 2015: 72). Prema Jamesu Farewellu, ona bazira svoju komunikacijsku strategiju na činjenici da je vjerska dužnost svakog Muslimana boriti se za ponovnu uspostavu kalifata (Farewell, 2015: 49). Loretta Napoleoni, smatra kako Islamska država koristi društvene medije kako bi: „prikazala svoju suvremenu politički sliku, pozitivan imidž u oštrom kontrastu s dekadantnim i iskvarenim zapadnim demokracijama ili „Zapadom ispiriranim“ muslimanskim režimima.“ (Napoleoni, 2015: 58).

Hosken opisuje digitalnu moć Islamske države navodeći kako islamisti pomoću platformi *Twitter*, *Tango*, *Snapchat*, *Mujatweets*, *Facebook* i *WhatsApp* održavaju status nepobijedivih: „IS terorom kontrolira svoj privremeni kalifat i pokušava zastrašiti neizmjereno moćniji izvanjskih svijet preko interneta gdje objavljuju brojne filmove stvarnih masakra te dekapitacija nevinih novinara i humanitarnih radnika, pa čak i spaljivanje jordanskog pilota.“ (Hosken, 2015: 168). Autor smatra kako je takva strategija korištena je u svrhu: „teroriziranja i prisiljavanja na pokornost milijuna ljudi zarobljenih na IS-ovu teritoriju te zastrašivanja ostatka svijeta da bi ostavio kalifat na miru“ (2015: 168). A osim spomenutih platformi, islamisti koriste u propagandne svrhe i *Ask.fm*, *Instagram*, *PalTalk*, *viper*, *JustPaste.it* i *Tumblr* (Klausen, 2014: 1).

Svaka aktivnost u online svijetu koja uključuje digitalne napade u terminologiji Islamske države poznata je pod nazivom „ghazwa“, što znači „digitalni ili elektornički napad“ (Hoffman, Schweitzer, 2015: 73). Kao prvi primjer takvog digitalnog napada Hoffman i Schweitzer navode hakiranje *Twitter* i *YouTube* profila CENTCOM-a (*United States Central Command*) koji je odgovoran za vojne aktivnosti SAD-a na Bliskom istoku, kada je Islamska država na tim platformama uspjela zamijeniti američke vojne oznake sa službenom zastavom svoje organizacije te je objavljeno nekoliko poruka propagandnog sadržaja. Drugi je masovan napad na više od 19 tisuća mrežnih stranica u Francuskoj koji se dogodio u tjednu

terorističkog napada na redakciju „Charlie Hebdo“ u Parizu. (Hoffman, Schweitzer, 2015: 73-74).

Autori ističu dva glavna obilježja korištenja „cyber jihada“ u svrhu širenja propagande Islamske države. Prvi je upotreba društvenih mreža koje omogućuju stvaranje velikih količina propagandnih sadržaja, što prividno stvara veću vojnu moć nego u stvarnosti i na protivnika djeluje psihološki. Pri tome se najviše koriste dijeljenje slike i video materijali koji sadrže brutalne scene nasilja, a što često ima za cilj smanjivanje vojnog morala protivnika i zaplašivanje. Napad Islamske države na Mosul najbolje oslikava tu strategiju, kada je 1.500 boraca zauzelo Mosul kojeg je branilo nekoliko puta više iračkih vojnika koji su predali grad nakon četiri dana opsade, zahvaljujući upravo godinu dana vođenoj neprijateljskoj propagandnoj kampanji na društvenim mrežama (Hoffman, Schweitzer, 2015: 74). Drugo je obilježje korištenje društvenih mreža kao marketinškog alata za regrutaciju novih boraca. Komunikacija je usmjerena prema točno razrađenoj ciljnoj grupi, a svaka targetirana publika sa sobom nosi određeni stil komunikacije. Tako je za mušku publiku namijenjena vizualna komunikacija koja sadrži prizore rata i pobjede, dok je ženska publika suočena s malo lakšim i osjetljivijim sadržajem, poput prizora mačića na *Twitter* profilu @ISILCats ili pak s porukom o ženskoj ulozi u vojsci Islamske države praćenu slikama ženskih boraca iz jedinice „al-Khansaa Brigade“ (2015: 75).

Prema Korenu i Siboni, Islamska država je za razliku od ostalih terorističkih grupa napredovala u području korištenja cyber prostora u propagandne svrhe kroz nekoliko aspekata. Kao prvo, u prilog im ide već postojeće znanje o toj tematici koje su preuzeli od al-Qaide poput primjerice online uputa o izradi eksploziva i auto-bombi . Kao drugo, postoje indikacije da se Islamska država poslužila tehnološkim informacijama Irana i Sjeverne Koreje koje su procurile u javnost. Kao treće, financijska moć od prodaje nafte i plina na crnom tržištu i pljačke Mosulske banke omogućila je Islamskoj državi dodatno financiranje cyber terorizma. Kao četvrto, Islamska država je pokazala veliku razinu tehnološkog znanja nakon što su grupe povezane s organizacijom hakirale *Twitter* stranicu Anonymousa. Kao peto, u iračkom Internet prostoru kruži virus pod nazivom „njRAT“, navodno povezan s Islamskom državom. Kao šesti aspekt autori navode kako su organizacije povezane s Islamskom državom pristale zajedno s njom provesti cyberjihad. (Koren, Siboni, 2015: 2-3).

Ovi autori također smatraju kako u promociji Islamske države u online svijetu veliku ulogu ima publika koja svojom aktivnošću prilikom samog praćenja tog propagandnog sadržaja stvara neku vrstu „reality show-a“ (Koren, Siboni, 2014: 2), što nam na vrlo jasan način prikazuje donji primjer. Prilikom samog upisivanja hashtaga #ISIS u tražilicu na

Twitteru pojavio se tweet profila Lucid Hurricane™ X⁷, koji prenosi vijest u vezi propagadnog videa Islamske države u kojem se poziva na terorističke napada auto-bombama u SAD-u (slika 1.). Tako publika zaista sudjeluje u *reality showu* na globalnoj razini.

Slika 1. Tweet korisnice @Lucid_Forever koja dijeljenjem sadržaja na indirektan način stvara povećava online vidljivost Islamske države na *Twitteru*

U prethodnim poglavljima opisao sam neke od zvijskih činova Islamske države kojima organizacija širi strah prema javnosti. Napoleoni ne smatra da su brutalna ubojstva i dekapitacije zarobljenika nova ili nikad viđena stvar u povijesti terorizma, nego ih Islamska država putem tehnologije može plasirati do svakog korisnika koji je online i time postoi „nikad viđeni“ efekt. Primjerice, prije Svjetskog prvenstva u nogometu 2014., na *Twitter* profilu Islamske države osvanuo je video kako pripadnici organizacije igraju nogomet s dekapitiranim glavama (Napoleoni, 2015: 61). Autorica objašnjava: „danas, zvjerstva Islamske države stižu do nas u realnom vremenu putem društvenih mreža, a zatim ih emitiraju i najveći mediji, neprestano hvatajući korak s *Facebookom*, *YouTubeom* i ostalim mrežnim stranicama“ (2015: 62). Također smatra kako je Islamska država je svjesna moći medija, pogotovo stalnog bombardiranja javnosti s vijestima od kojih one šokantne, koje organizacija neprestano plasira, izazivaju veliku prašinu, bez obzira na to bile one istinite ili ne. (2015: 75)

Loretta Napoleoni naglašava kako osim u svrhu novačenja novih regruta u Islamskoj državi, organizacija koristi društvene mreže kako bi ojačala politički legitimitet, posebno

⁷ https://twitter.com/Lucid_Forever, profil posjećen 18. svibnja 2017.

legitimitet al-Bagdadija među pripadnicima Islamske države. Tako se na društvenim mrežama mogla pratiti rasprava između al-Bagdadija i emira al-Nusre nakon „integracije njihovih grupa“. (Napoleoni, 2015: 79).

Unutar Islamske države nekoliko je ogranka koji se bave isključivo diseminacijom medijskih poruka preko različitih medijskih platformi. Jedan od njih je tako Ajnad, medijska kompanija Islamske države (Hadra, 2015: 76), čiji *Twitter* profil s otprilike 36 tisuća pratitelja tveeta poruke religijskog sadržaja. Jedan od organaka je i al-Furqan, koji također putem *Twitter* profila diseminira medijsku propagandu Islamske države te Al-Hayat, poznat kao medijski centar Islamske države koji *Twitter* profile koristi u svrhu regrutacije novih boraca sa Zapada i služi kao platforma za distribuciju publikacija Islamske države, poput najpoznatijeg online časopisa na engleskom jeziku Dabiqa. (prema Katz, 2015.) Također, svaka od uspostavljenih provincija Islamske države imala je svoj službeni *Twitter* profil, kontroliran od strane službenih ureda Islamske države (Hadra, 2015: 76, prema Bunzel, 2015.). Oni su suspendirani krajem 2014. i početkom 2015. godine, što je dovelo do pojave neslužbenih *Twitter* profila korisnika stvarajući decentraliziranu, ali dobro uvježbanu i prema autorici unikatnu medijsku kampanju (Hadra, 2015: 76).

Jedan od problema s kojim se susrela Islamska država prilikom korištenja *Twitter* a u propagande svrhe širenje dezinformacija. Zato je centralni informacijski ured Islamske države, navodi Hadra (2015: 77) prema „Syrian Observatory for Human Rights“, zahtjevao da se svaka potencijalna poruka, fotografija ili video mora poslati na odobrenje prije objave na *Twitter* u i širenja sadržaja, odnosno retweetanja poruka dalje.

Dana Hadra također navodi kako je sadržaj na društvenim mrežama teži za kontrolu i suspenziju za razliku od internetskih foruma i mrežnih stranica. Tako *Twitter* i *YouTube* suspendiraju profile Islamske države čim se prepoznaju kao takve, ali novi profili koji su istog trena podržani od strane brojnih već otvorenih profila se otvaraju. Gotovo nemoguće prepoznati profil pravog pripadnika Islamske države od lažnog profila pojedinog simpatizera, što dodatno onemogućuje borbu i kontrolu nad aktivnostima Islamske države online. (Hadra, 2015: 78)

Iako Islamska država temelji većinu svoje propagande na društvenim mrežama na *Twitteru*, važno je spomenuti i druge kanale komunikacije koji također igraju važnu ulogu. Hadra izdvaja mobilne aplikacije poput popularnog *Whatsappa* ili *Kika*, koji omogućuju organizaciji da putem interneta šalje poruke, slike ili video materijale drugim korisnicima ili grupama (Hadra, 2015: 85, prema Sydell, 2015.).

Prilikom korištenja aplikacije *Kik*, od potencijalnih korisnika se ne traži broj mobitela, za razliku od *Whatsappa*, kako bi pristupili aplikaciji, već im je dovoljno kreirati vlastito korisničko ime s kojim se povezuje s ostalim korisnicima aplikacije putem poruka. To korisnicima omogućuje da budu anonimni (Hadra, 2015: 85).

Osim toga, Islamska država koristi i radio kao propagandno sredstvo. Novosti o Islamskoj državi se mogu čuti na radio stanici, *Al-Bayan*, koja emitira iz Mosula, a signal se prenosi i preko *YouTubea* na *Twitter* (Hadra, 2015: 85, prema Shiloach, 2015.). Također, jedna od zanimljivih činjenica koju navode Khawaja i Khan (2016: 114) je korištenje stranica poput *eBaya* ili *Reddita*, putem kojih je Islamska država slala prikrivene poruke svojim članovima ili simpatizerima.

6.2 Online regrutacija

Spomenuli smo kako su društvene mreže važan izvor regrutacije novih boraca za Islamsku državu. No, prema Gatesu i Podderu, ona regrutacijom stranih boraca ispunjava veći cilj jer jedina džihadistička organizacija na Bliskom istoku i time želi opravdati status globalne, a ne samo lokalne, džihadističke organizacije (Gates, Poder, 2015: 108).

Islamskoj državi se priključilo ukupno 20 tisuća inozemnih boraca, od kojih četiri tisuće dolazi sa Zapada (Hoffman, Schweitzer, 2015: 75). Nešto drugkčije podatke iznosi Napoleoni, sukladno kojoj ISIL je preko društvenih mreža regrutirao ukupno oko 12.000 boraca, od kojih 2.220 dolazi iz Europe. (Napoleoni, 2015: 81) Gates i Podder navode kako većina regrutiranih novih boraca potiče iz susjednih arapskih zemalja ili zemalja Magreba, a u redovima Islamske države nalazi se i velik broj boraca iz Čečenije i drugih kavkazskih republika Rusije, njih gotovo 2.000 (Gates, Poder, 2015: 107.).

Vidino i Hughes, autori opsežnog istraživanja „ISIS in America: From Retweets to Raqqa“, analizirali su potencijalne radikalizirane simpatizere Islamske države u SAD-u i otkrili kako je 71 osoba bila direktno povezana s aktivnostima u vezi Islamske države. Autori također zaključuju da društveni mediji igraju ključnu ulogu u radikalizaciji, a naglasak posebno stavljaju na *Twitter* kao društvenu mrežu koja se najviše koristi u takve svrhe i na kojoj postoje dvije vrste profila – oni primarni koji stvaraju sadržaj i oni koji taj sadržaj retweetaju (2015.)

Osim potencijalne regrutacije, Islamska država koristi društvene mreže i kako bi ohrabrila uspavane zapadnjačke teorističke ćelije, poznatije pod nazivom „lone wolves“, za terorističke napade. (Hoffman, Schweitzer, 2015: 75). Zanimljivo je kako teroristički napadi

izazvani od strane „vukova samotnjaka“ često nemaju veze s Islamskom državom generalno, ali ih ona prisvoji kao vlastite, opet, u konačnici, u svrhu propagande. Na taj način preko društvenih mreža šalje se poruka kako nije potreban fizički kontakt s organizacijom ukoliko netko želi biti dio Islamske države. (Hoffman, Schweitzer, 2015: 76)

Ashley Binetti u svom članku iznosi brojku od 3.400 stranih boraca iz zapadnih zemalja koji su se priključili Islamskoj državi, od čega 550 žena (Binetti, 2015: 2). Ona smatra kako je korištenje interneta i društvenih mreža ključno za regrutaciju žena i djevojaka sa zapada stvarajući lažnu online sliku života u Islamskoj državi (2015: 2). Kako bi se spriječila ovakva regrutacija, autorica ističe da svijet treba provoditi mjere donešene od strane „UN Trafficking Protocola“, a jedna od njih strogo preporučuje brisanje profila Islamske države na društvenim mrežama koje imaju za cilj regrutirati žene (Binetti, 2015: 5).

Razni su načini online regrutacije i radikalizacije koje upotrebljava Islamska država, no prema članku objavljenom u Mirroru pod nazivom „ISIS using kittens and NUTELLA to lure jihadi wannabes into evil death cult“ (2016.) među najzapamćenijima ostale su slike džihadista koji drži staklenku *Nutelle* kao popularnog proizvoda zapadne kulture, kao i slike boraca sa malim mačićima. Na taj način, prema Gates i Podder, Islamska država mami nove regrute poistovjećivajući se sa zapadnim načinom života. (2016: 109)

Također, neke od propagandnih tehnika koje privlače nove regrute su korištenje video materijala i pjesama koji su često priređeni na jeziku koji je prepoznatljiv i može se povezati sa zapadnjačkom kulturom. Sadržaj takvih propagandnih materijala često je povezan s isticanjem pozitivnih djela Islamske države i negativnih neprijatelja organizacije, kao i buduće pozitivne promjene onih koji odluče priključiti se Islamskoj državi. (Gates, Podder, 2016: 109)

6.3 Propagandne teme Islamske države

Charlie Winter u svojem istraživanju „The Virtual „Caliphate“: Understanding Islamic State's Propaganda Strategy“ navodi šest tematskih stupova propagande Islamske države, a to su: brutalnost, milost, osjećaj žrtve, rat, pripadnost i utopizam. (Winter, 2015: 22)

Pod brutalnošću kao temom propagande Islamske države autor izdvaja želju za iskazivanjem nadmoći i osвете prema svojim protivnicima, a brutalnost također služi i kao taktika za zastrašivanje neprijatelja, upozorenje lokalnom stanovništvu o posljedici špijunaže ili dezerta s bojišta, provocira bijes i zgražanje svjetskih medija i ekspresnu emocionalnu reakciju neprijatelja koju autor opisuje terminom „knee-jerk“ (2015: 22-23). Milost u

propagandi Islamske države, smatra autor, usko je povezana s religioznim kajanjem Bogu (2015: 23). Iz tog zaključuje kako je ova teroristička organizacija spremna oprostiti, ne samo ratnim protivnicima nego i civilnom stanovništvu, sve „grijehe“ pripadnosti nečemu drugome što nije sukladno njenom nauku, ukoliko se s kajanjem prihvati poslušnosti prema kalifatu. (2015: 24) Osjećaj žrtve, smatra Winter, tema je propagande zbog stvaranja percepcije kako su sunitski muslimani uvijek žrtve globalnog rata protiv muslimana. (2014: 24) Cilj rata kao četvrte teme prema njemu stvaranje je slike Islamske države kao dobro uvježbanog vojnog stroja putem prizora osvajanja, vojnih operacija, vojnog oružja i vozila, kampova za obuku i slično s ciljem percepcije Islamske države kao prave države s pravom vojskom. Cilj je ovakvih propagandnih sadržaja prestrašiti neprijatelja kao i dezinformirati ga lažnim taktičkim informacijama (2015: 26). Pripadnost kao tema propagande usko je povezana s naporima kalifata za regrutaciju novih boraca. Stoga putem vizualnih prikaza i video materijala, organizacija nastoji privući nove regrute dajući im sliku zajedništva i bratstva unutar Islamske države (2015: 27) Posljednja tema propagandističkog djelovanja Islamske države je utopija, koja je njenglavni stup koji objedinjuje ostale teme, a s kojim organizacija konstantno dokazuje svoj legitimitet postojanja, odnosno prikazuje kako sve što se o organizaciji može pročitati online zapravo postoji i u stvarnosti. (2015: 28).

Winter tvrdi kako se takva propaganda Islamske države obraća ka sedam glavnih tipova publike: sadašnji i budući protivnici, internacionalni svijet i publika, aktivni članovi, potencijalni regruti, širitelji propagande, obraćenici, dobrovoljci (2015: 32).

Kada govorimo o propagandi Islamske države i temama koje ta propaganda zastupa nezaobilazno je spomenuti *Dabiq*. Iako je Islamska država prepoznala važnost društvenih mreža za širenje propagande, a objavljuje svoje poruke i preko radijske stanice te različitih mobilnih aplikacija za slanje poruka, najglamurozniji način propagande je online časopis *Dabiq* na engleskom jeziku (Hadra, 2015: 90). Svaki njegov broj sadrži vojne i religijske teme te prikaze života u tzv. Islamskoj državi, a sadržaj je popraćen privlačnim dizajnom i kvalitetnim fotografijama (Hadra, 2015: 90). Prvi broj *Dabiq*a objavljen je u ljeto 2014., a preveden je na francuski, njemački, ruski i arapski jezik, čime je organizacija htjela proširiti publiku (Hadra, 2015: 91).

Dana Hadra navodi kako *Dabiq* ima za cilj svojim sadržajem privući nove regrute sa Zapada prikazujući vojne uspjehe, Islamsku državu kao stabilnu političku tvorevinu te legitimizirajući pojam kalifata kroz religijske teme potkrepljenje citatima iz islamskih religijskih tekstova (Hadra, 2015: 92). Također, kroz različite brojeve časopisa *Dabiq*, čiji

naziv ima konotacijske vrijednosti sa sudnjim danom, Islamska država šalje poruku svim muslimanima kako je došlo vrijeme za spas Islama (Taylor, 2015., prema Hadra, 2015: 95).

Ono na čemu Islamska država korištenjem društvenih medija i online prostora inzistira je kreiranje vlastite prepoznatljivosti. Kwahaja i Khan to opisuju kao svojevrsni „brand awareness“ Islamske države koji ima za cilj zadiviti publiku (Kwahaja, Khan 2016: 112). Propagadne video materijali Islamske države poput „The Flames of War“ i „Lend Me Your Ears“ uspoređuju s Hollywoodskim filmovima punim nasilja i borbe između dobra i zla te navode kako je kroz propagandu Islamskoj državi cilj prikazati okrutnost Zapada, a sebe kao neke vrstu moralne promjene. (Kwahaja, Khan, 2016: 112, prema Johnson, 2015.).

7. AKTIVNOSTI ISLAMSKE DRŽAVE NA TWITTERU

Ovo poglavlje detaljnije prikazuje načine komunikacije Islamske države na *Twitteru* bazirano na dosadašnjim istraživanjima teme, a središnji dio poglavlja čini vlastito istraživanje prikupljenih *Twitter* profila pristaša Islamske države čime ću pokrijepiti neke od navedenih tvrdnji.

(Image produced by ISIS supporters)

Slika 2. Logo *Twittera* sa zastavom Islamske države⁸

7.1 Dosadašnja istraživanja aktivnosti Islamske države na *Twitteru*

Istraživanju *Twitter* profila Islamske države najviše je doprinjela studija Brookings instituta u Washingtonu „The Twitter Census: Defining and describing the population of ISIS supporters on Twitter“ iz 2015. u kojoj su autori Berger i Morgan analizirali *Twitter* profile u periodu između rujna i prosinca 2014. godine. U svom istraživanju autori su procijenili da je u tom periodu bilo ukupno 46 tisuća *Twitter* profila koji su bili povezani sa Islamskom državom. (2015: 7).

7.1.1 Profili

Broj aktivnih profila pripadnika i pristaša Islamske države ne može se procijeniti sa sigurnošću. Poznato je kako se ukupan broj profila procijenjuje maksimalno na 90.000, od kojih se za minimalno 30.000 smatra da su kontrolirani od strane čovjeka. (Berger, Morgan, 2015: 7). Najviše profila, njih gotovo 11 tisuća, kreirano je 2014.g., od kojih je samo u rujnu kreirano 3.388 (Bergen, Morgan, 2015: 16). Taj rast broja profila autori pripisuju većoj aktivnosti *Twittera* u njihovom suspendiranju, što je potaknulo pristaše Islamske države da

⁸ slika je preuzeta 30. svibnja 2017. sa: https://mi621.files.wordpress.com/2014/12/isis_Twitter_2.jpg

svaki suspendirani profil zamijene s novim ili pak kreiraju novi profil kao podršku (2015: 17). Berger i Morgan navode kako je gotovo 73% svih analiziranih profila imalo manje od 500 pratitelja, a samo je njih 4% imalo više od 5.000 pratitelja. S druge strane, čak 90% analiziranih profila nije pratilo više od 1.000 profila, a tek 8% korisnika pratilo je između 1.000 i 2.000 drugih profila (Berger, Morgan, 2015: 32).

Imena profila variraju, no ona najčešće sadrže neku poveznicu koja barem malo otkriva identitet korisnika profila. Tako najčešće korištena imena profila sadrže referencu na Islamsku državu, poput imena „Dawla“, što znači država na arapskom jeziku ili pak „baqiyah“ što je slogan Islamske države. Drugo najčešće ime povezuje se s arapskom riječi za Sirijca – „Shami“. Osim toga, neka imena upućuju da se radi o profilu ženske osobe, a sadrže riječi poput „umm“ što znači majka ili „bint“ što je arapska riječ za djevojku ili kćer (Berger, Morgan, 2015: 15).

Jytte Klausen, koji je 2014. godine istraživao *Twitter* profile boraca Islamske države iz zapadnih zemalja, navodi kako oni najčešće odabiru ime koje sadrži riječ „muhajir“, što znači emigrant, poput imena „Abu Muhajir“ ili ime koje ih povezuje s nacionalnošću, poput „Al-Britani“, koje signalizira njegovu britansku nacionalnost. (2014: 4)

Berger i Morgan (2015: 7) razlikuju tri vrste profila prema kojima je moguće prepoznati aktivnosti Islamske države na *Twitteru*:

1. tajni profili pripadnika Islamske države – takvi profili najčešće uzimaju velike mjere opreza i zaštite kako ne bi bili otkriveni i suspendirani. Oni profili koji imaju manju mjeru zaštite u velikom broju slučajeva su otkriveni;
2. „pro-ISIS“ – *Twitter* profili koji prate sadržaje vezane za druge džihadističke grupe, odnosno neprijatelje Islamske države i služe kao neka vrsta obavještajaca;
3. „anti-ISIS“ – lažni *Twitter* profili napravljeni kako bi neprijatelji Islamske države mogli pratiti aktivnosti Islamske države.

Dana Hadra navodi kako neki od načina prepoznavanja autentičnosti profila Islamske države na *Twitteru* su broj pratitelja koji profil ima ili učestalost objavljivanja sadržaja na tom profilu. Za primjer navodi profil korisnika @mohamad_khames koji ima više od 20 tisuća pratitelja i sadrži između 50 i 100 objava dnevno, što stvara privid korisnika u realnom vremenu. (Hadra, 2015: 78)

Prema Klausenu (2014: 8), omjer autentičnosti između kreiranih profila zapadnjačkih boraca je jedan naprema dva, što znači da na jedan individualni profil Islamska država kreira

dva upravljana, a zabilježeni su slučajevi kada se nakon smrti vlasnika profila drugi kreira u njegovo ime.

7.1.2 Tweetovi

Sukladno Hoffmanu i Schweitzeru (2015: 73), profili pripadnika Islamske države na dnevnoj bazi sveukupno objavljuju gotovo 90 tisuća tweetova (prema Schmitt, 2015.) Analizirajući tweetove profila pristaša Islamske države Berger i Morgan zaključili su kako je prosječan broj tweetova po jednom profilu u jesen 2014. godine bio 7.3 tweetova dnevno. Najveći broj analiziranih profila, točnije njih 18.425, slao je između 0 i 50 tweetova dnevno, 817 profila - između 50 i 100 tweetova, a 545 profila pisalo je čak 150 do 200 tweetova svaki dan (2015: 28).

Ipak, kada govorimo o broju tweetova Berger i Morgan zaključuju kako treba uzeti u obzir software poput *Twitter* botova i automatiziranih aplikacija, koje šalju automatske poruke različitog sadržaja. Funkcioniraju tako da kupuju tweetove i retweetove odabranog sadržaja od različitih servisa. Dvije najkorištenije aplikacija takvog tipa su „knzmuslim“ sa 50.963 poslanih tweetova i „quran.ksu.edu.sa“ sa 49.097 tweetova. (Berger i Morgan, 2015: 24).

7.1.3 Lokacije *Twitter* profila

Za mnoge znanstvenike koji su istraživali ovo područje jedan od najvažnijih pokazatelja autentičnosti profila pripadnika Islamske države na *Twitteru* jest uvid u njihovu lokaciju. Prema Bergeru i Morganu, dva problema koja se vežu za uvid lokacije su da je, kao prvo, opcija prikaza lokacije opcionalna, što znači da korisnici koji ne žele prikazati lokaciju profila to niti ne moraju, i kao drugo, da lokacija profila može biti lažna u svrhu zavaravanja prilikom korištenja aplikacija koji lažiraju GPS položaj korisnika (Berger, Morgan, 2015: 11).

Njihovo istraživanje je pokazalo kako najviše korisnika profila označava da se nalaze u Saudijskoj Arabiji, Siriji ili pak SAD-u. (2015: 12) Autori su na osnovi prikupljenih podataka ustvrdili kako su lokacije na kojima je prisutno najviše *Twitter* profila potencijalnih pripadnika Islamske države Irak, Sirija i Saudijska Arabija, dok je broj lokacija njihovih profila u zapadnim zemljama zanemariv. (2015: 11) Također su naveli kako su pametni telefoni jedan od glavnih načina pristupa pristaša Islamske države *Twitteru*, 69% korisnika pristupa s Android sustava, 30% preko Apple sustava, a samo 1% preko Blackberry sustava (Berger, Morgan, 2015: 26).

7.1.4 Tematski sadržaj *Twitter* profila

Prema Dani Hadra, sadržaj koji Islamska država objavljuje na *Twitteru* jest raznovrstan, a teme koje su najviše zastupljene su ratne teme, citati iz Kurana, prizori života u Islamskoj državi i slično. Istovremeno većina objava su retweetovi objavljenih tweetova ili tweetovi preuzeti s tuđih profila (2015: 79).

Clara Pellerin u svom djelu „Communicating terror: an Analysis of ISIS Communication Strategy“ navodi šest tematskih područja komunikacijske strategije islamističkih grupa koje objašnjava na primjeru Islamske države:

1. regrutacija i poziv na džihad,
2. informacije o vojnim aktivnostima,
3. religija,
4. odavanje počasti palim borcima,
5. komunikacija prema Muslimanima,
6. kleveta. (2016: 8-10)

7.1.5 Vizuali identet *Twitter* profila

Kao što je već rečeno, svaki *Twitter* profil sastoji se od profilne slike, odnosno avatara i pozadinske slike, odnosno na engleskom jeziku „covera“. Prema Bergeru i Morganu, korisnici koji imaju između 150 i 1,000 pratitelja u najviše slučajeva imaju postavljenu crnu zastavu Islamske države ili sliku Abu Bakr al-Bagdadija za sliku profila, dok oni s manje od 150 pratitelja nemaju profilnu sliku, već standardizirani *template Twitter* jaja. Također, prema autorima, korištenje profilne slike popularnije je od pozadinske slike, a najčešće teme su prizori boraca na konjima, razne zgrade sa zastavom Islamske države ili pak scene preuzete iz vlastitih video materijala (2015: 19).

7.1.6 *Hashtagovi*

Korištenje hashtagova omogućuje svim korisnicima *Twittera*, grupirati svoje tweetove na jednom mjestu. Tako svaki korisnik ima priliku sudjelovati u velikom online grupnom razgovoru koji se veže uz jedan *hashtag*. Među *hashtagovima* koje najviše koriste pripadnici i pristaše Islamske države u tweetovima najpopularniji su oni koji se odnose na jedan od naziva Islamske države na engleskom, a to su *ISIL*, *ISIS*, *Islamic State* i slični. Drugi najčešći

hashtag je arapska riječ za „hitno“, a treći se odnosi na riječ „Sirija“ na arapskom i engleskom. Također, među popularnijim *hashtagovima* su i oni koji se povezuju sa pojmom „Da'ish“, što je arapski akronim za Islamsku državu (Berger, Morgan, 2015: 20).

Napoleoni (2015: 77) navodi kako je Islamska država prilikom Svjetskog prvenstva u nogometu 2014. koristila *hashtagove* #Brazil2014, #ENG, #France, #WC2014 u svrhu regrutiranja novih boraca u svoje redove. Organizacija je svojatala i *hashtagove* različitih društvenih organizacija i pokreta preoblikujući ih za svoje potrebe (Hadra, 2015: 79, prema Prucha, 2013.). Primjerice, prilikom nereda u gradiću Ferguson, u američkoj saveznoj državi Missori 2014. godine, Islamska država je počela koristiti *hashtag* #FergusonUnderISIS kako bi dala podršku prosvjednicima i američku vladu prikazala u lošem svijetlu (Hadra, 2015: 79, prema Hall, 2014.). Sličan primjer je kampanja Islamske države na *Twitteru* putem *hashtaga* #AmessagefromISIS to US prilikom zračnih napada SAD-a 2014. godine (Khwaja, Khan, 2016: 114, prema Al Hashem, 2014.). Još jedan primjer uspješne *hashtag* kampanje je poticanje ljudi diljem svijeta da snime kako mašu zastavom Islamske države i kasnije snimku objave na *Twitteru* uz *hashtag* #theFridayofSupportingISIS, što je rezultiralo s gotovo 20.000 @mentiona u jednom danu. (Farewell, 2014: 51, prema Irshaid 2014.)

7.2 Metodologija i ciljevi istraživanja

Nakon pregleda dosadašnjih istraživanja, u daljnjem dijelu rada prikazano će biti vlastito istraživanje *Twittera* u potrazi za aktivnim profilima Islamske države. Vlastitim sam istraživanjem, po uzoru na opisana istraživanja, htio potvrditi neke od navednih tvrdnji u gornjem dijelu poglavlja. Prilikom pretraživanja *Twittera* suočio sam se sa pregršt sadržaja vezanog iz Islamsku državu. Rezultat unosa termina „ISIS“ u *Twitter* tražilicu je kaotičan i donosi na tisuće različitih profila, slika i video materijala. Sukladno tome, kao jedan od ciljeva istraživanja, pokušat ću navesti nekoliko vlastitih zapažanja kako bih odgovorio na sljedeće pitanje: na koje probleme nailazimo prilikom pretraživanja *Twittera* u potrazi za potencijalnim pripadnicima Islamske države? Osim toga, cilj istraživanja je potvrditi gore navedeni tematski sadržaj tweetova i načine komunikacije putem tweetova te opisati i potvrditi vizualni identitet Islamske države na *Twitteru* temeljem pronađenih profila. Prilikom analize sadržaja tweetova, *Twitter* automatski nudi prijevod tweetova s arapskog na engleski putem online prevoditelja - tražilice *Bing*. Ti prijevodi, prikazani na snimkama zaslona u radu, zbog automatizacije prijevoda često nisu gramatički točni i vjerodostojni, ali ipak iz konteksta prijevoda na lak način se može ustanoviti značenje tweeta.

7.3 Uzorak

U ovom su istraživanju analizirani *Twitter* profili za koje smatra da su ili pripadnici Islamske države ili da su samo profili koji diseminiraju propagandnu Islamske države. Svi profili koji su pronađeni i koji su analizirani nemaju aktivnosti starije od jeseni 2014. godine. Popis svih analiziranih i pronađenih *Twitter* profila, zajedno sa njihovim statusom i vremenom pojave, nalazi se u Tablici 1.

Korisničko ime	Link	Status	Vrijeme pojave
@rmgraqqa	https://twitter.com/rmgraqqa	Suspendiran	-
@mmmmm1122	https://twitter.com/mmmnm1122	Suspendiran	-
@I1350	https://twitter.com/I1350	Aktivan	kolovoz, 2014.
@salehh123456	https://twitter.com/salehh123456	Aktivan	studeni, 2013.
@mnofa_mn	https://twitter.com/mnofa_mn	Aktivan	lipanj, 2013.
@ffaahho	https://twitter.com/ffaahho	Aktivan	listopad, 2014.
@bariq1434	https://twitter.com/bariq1434	Aktivan	svibanj 2012.
@dawlawe	https://twitter.com/dawlawe	Aktivan	travanj 2014.
@aq1144	https://twitter.com/aq1144	Aktivan	studeni, 2012
@abowalid12345	https://twitter.com/abowalid12345	Aktivan	siječanj, 2014.
@jhggjgb	https://twitter.com/jhggjgb	Aktivan	veljača, 2014
@moragem2	https://twitter.com/moragem2	Suspendiran	-
@alawi_60m	https://twitter.com/alawi_60m	Aktivan	prosinac, 2012.
@Bo_khatab1	https://twitter.com/Bo_khatab1	Aktivan	srpanj, 2014.
@saci12131415	https://twitter.com/saci12131415	Aktivan	srpanj, 2014.
@um_oways	https://twitter.com/um_oways	Aktivan	travanj, 2014.

Tablica 1. Analizirani *Twitter* profili pripadnika Islamske države

7.4 Rezultati istraživanja

U završnom dijelu ovog rada navedeni su rezultati istraživanja temeljeni na prije navedenoj znanstvenoj metodi i uzorku. Istraživanje se dijeli na tri središnja dijela. U prvom dijelu opisuju se problemi prilikom istraživanja *Twitter* profila u potrazi za potencijalnim pripalicima Islamske države. Navedeni dio odgovara na postavljeno pitanje prema ciljevima istraživanja, a to je na koje probleme nailazimo prilikom pretraživanja *Twittera* u potrazi za potencijalnim pripadnicima Islamske države? Drugi dio istraživanja analizira sadržaj tweetova nekih od prikupljenih profila, a treći dio analizira vizualni identitet *Twitter* profila. Drugi i treći dio zajedno nastoje potvrditi neke od navedenih tvrdnji u gornjem dijelu rada gdje se navode dosadašnje spoznaje o temi.

7.4.1 Problemi prilikom pretraživanja *Twitter* profila

Kada se priča o analizi aktivnosti Islamske države na *Twitteru* bitno je predstaviti problematiku pronalaska i analize profila. Potrebno je dosta aktualnog znanja o zbivanjima na području Bliskog istoka kako bismo prepoznali barem potencijale pripadnike Islamske države, a pronalazak onih pravih danas gotovo je nemoguć.

Kao prvo, ne možemo sa sigurnošću ustanoviti je li profil kojeg promatramo lažan ili iza profila zaista stoji osoba za koju se predstavlja. Nakon što otvorimo potencijalni profil pripadnika Islamske države, što zaključujemo prema vizualnom identitetu profila koji najčešće sadrži simbole i zastave ove terorističke organizacije, boraca u karakterističnim crnim vojnim uniformama, sliku Abu Bakr Al-Bagdadija ili neki od prizora ili propagandnih filmova, ne možemo sa sigurnošću ustanoviti odnosi li se taj profil zaista na pripadnika Islamske države ili simpatizera koji širi propagandni materijal.

Kao drugo, važno je raspoznati razliku u profilima između pripadnika drugih militantnih organizacija i pristaša Islamske države. Primjerice, simboli terorističke grupe al-Nusra, kao i vizualni identitet profila pripadnika terorističke organizacije vrlo su slični Islamskoj državi. Jedan od boljih primjera je profil *Twitteraša* pod korisničkim imenom غريداء هذا الزمان. Jednostavnim online prevoditeljem njegovo ime se s arapskog jezika na engleski prevada „Strangers this time“, a nalazio se na sljedećem linku: <https://twitter.com/rmgraqqa>⁹. Profilna slika (Slika 3.) prikazuje dva ratnika kako sjede na zemlji, držeći u ruci vatreno oružje, oboje s kažiprstom na desnoj ruci podignutim u zrak, što

⁹ *Twitter* profil je posjećen 1. lipnja 2016., a nepoznato je kada je suspendiran.

se može protumačiti kao vizualni signal upozorenja. Iza njih nalazi se još jedan ratnik koji drži u ruci zastavu sa simbolima al-Nusre. Pozadinska slika ovog profila (Slika 4.) jednostavnog je dizajna i sastoji se od nepoznatog natpisa bijelim slovima na crnoj pozadini.

Slika 3. Profilna slika profila @rmgraqqa

Slika 4. Pozadinska slika profila @rmgraqqa

Kao treće, postoje profili koji njeguju samo „lifestyle“ militantnog džihadista bez jasne pripadnosti određenoj skupini. Oni najčešće sadrže slike oružja, samih boraca i njihove okoline te imaju naglasak na religijskoj komponenti džihada šireći religijski sadržaj. Takav profil imala je korisnica pod imenom *م.السلام..7*, odnosno „Girl Alasalam..7“ u prijevodu s arapskog na engleski jezik, a nalazio se na linku <https://twitter.com/mmmnm1122>¹⁰. Profilna slika (Slika 5.), kao i naziv profila, otkrivaju kako se radi o ženskoj osobi koja u ruci drži automatsko oružje, a položaj tijela govori kako s oružjem nišani na neprijatelja. Njezina pozadinska slika (Slika 6.) sadrži prizor velikog broja ljudi poredanih u vrstu prilikom neke aktivnosti, najvjerojatnije molitve. Iako profil slikom sugerira kako se radi o pristalici džihadizma, vizualni identitet profila ne upućuje direktno ni na jednu džihadističku skupinu.

¹⁰ *Twitter* profil je posjećen 29. svibnja 2016., a nepoznato je kada je suspendiran.

Slika 5. Slika profila korisnika @mmmm1122

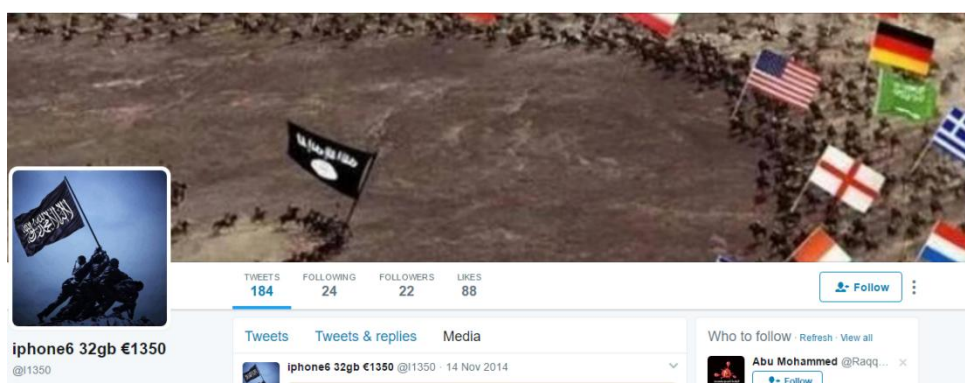

Slika 6. Pozadinska slika profila korisnika @mmmm1122

Dana Hadra navodi kako su neki od načina prepoznavanja autentičnosti profila Islamske države na *Twitteru* broj pratitelja koji profil ima ili učestalost objavljivanja sadržaja na tom profilu. Za primjer navodi *Twitter* profil korisnika @mohamad_khames koji ima više od 20 tisuća pratitelja i sadrži između 50 i 100 objava na dnevnoj bazi što stvara privid korisnika u realnom vremenu (2015: 78). Pretraga *Twittera* u potrazi za profilom spomenutog korisnika nije bila uspješna što znači da je taj *Twitter* profil najvjerojatnije suspendiran.

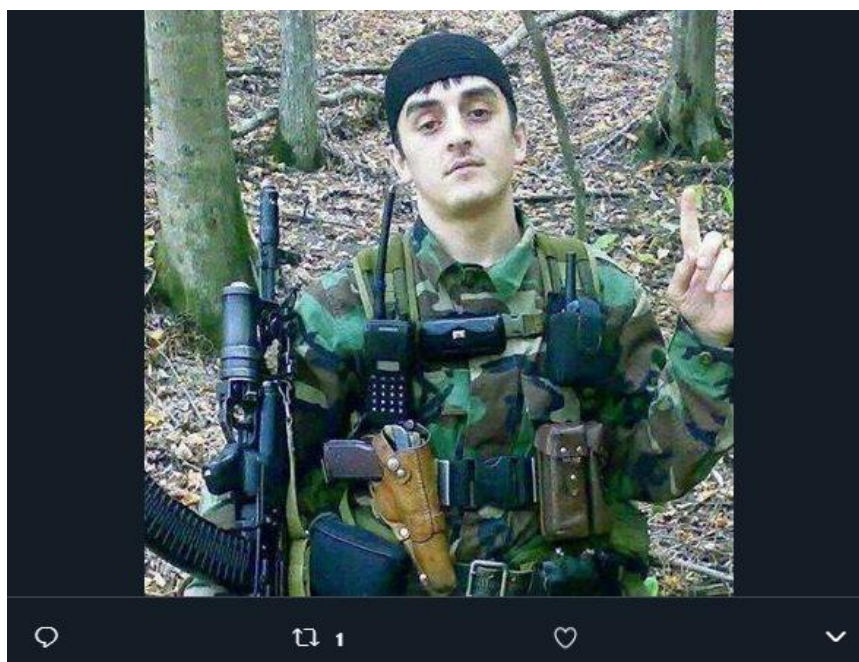
Najbolji primjer koji opisuje svu problematiku prepoznavanja pravih profila pripadnika Islamske države je onaj pod nazivom „iphone6 32gb €1350“¹¹ korisničkog imena @I1350. Tri elementa profila, naziv, profilna slika i pozadinska slika, potpuno su logički nepovezani. Sam naziv profila oku je privlačan zbog popularnog mobilnog uređaja, profilna slika tematski se odnosi na terorističku grupu al-Nusra, dok se pozadinska slika odnosi na Islamsku državu čiji pripadnici jurišaju pod njenom zastavom na zapadne neprijatelje. (Slika 7.)

¹¹ <https://twitter.com/I1350>, profil je posjećen 22. svibnja 2017

Slika 7. Snimka zaslona profila korisnika @I1350

Iako se na prvi pogled spomenuti profil čini kao jedan od onih lažnih ili automatiziranih, daljnjim istraživanjem profila situacija se mijenja. Nakon pregleda svih aktivnosti na profilu, postoji opravdana sumnja da je korisnik @I1350 zaista jedan od boraca Islamske države. Tome, između ostalog, svjedoče sljedeće objavljenje slike (slika 8. i slika 9.) na njegovom profilu:

Slika 8. Slika objavljena na profilu korisnika @I1350

Slika 9. Slika objavljena na profilu korisnika @I1350

Zatim, jedan od pokazatelja autentičnosti profila je i učestalost objavljivanja sadržaja. Aktivnost korisnika @I1350 na *Twitteru* zabilježena je od 24. kolovoza 2014. godine kada je objavljen prvi tweet, sve do 14. studenog 2014. kada je objavljen zadnji. U tom periodu korisnik je objavljivio sveukupno 184 tweeta različitog sadržaja. Jedan od zanimljivih tweetova je tweet objavljen 11. rujna u kojem korisnik opisuje korisnost upotrebe društvenih mreža i navodi kako „korištenje društvenih mreža obrazuje ljude, pokazuje činjenice i otkriva licemjere.“ (slika 10.) Najviše tweetova ima religiozan karakter u kojima se veliča radikalna islamska ideologija, a tweetovi često sadrže i linkove koji vode na YouTube (slika 11.)

Slika 10. Tweet korisnika @I1350 koji opisuje korisnost upotrebe društvenih mreža.

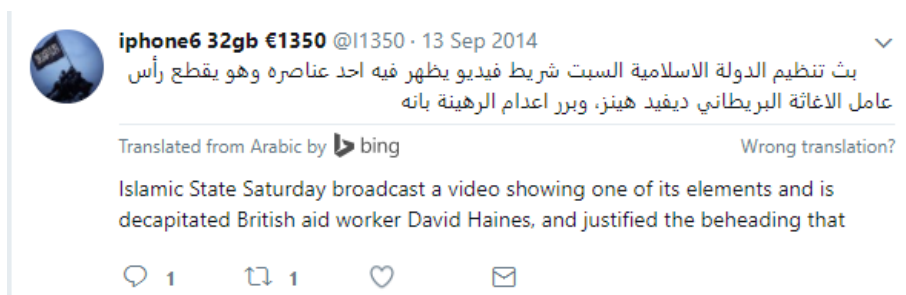

Slika 11. Tweet korisnika @I1350 koji dijeli link YouTube videa.

Također, korisnik @I1350 je 13. rujna 2014. godine, na dan smaknuća britanskog državljanina Davida Hainesa od strane Islamske države („David Haines – obituary“,2014.), objavio sliku tog događaja (slika 11.). Nakon objavljene slike, slijedi tweet (slika 12.) u kojem korisnik prenosi tu vijest.

Slika 11. Slika smaknuća Davida Hainesa objavljena na profilu korisnika @I1350.

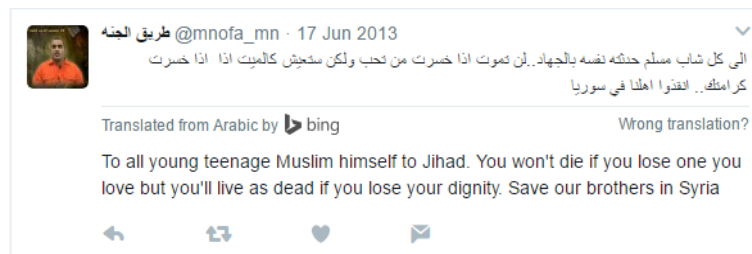
Slika 12. Tweet koji prenosi vijest o smaknuću Davida Hainesa na profilu korisnika @I1350.

Spomenuti primjeri zaista otežavaju analizu aktivnosti Islamske države na *Twitteru*. Iako postoje određeni načini prepoznavanja autentičnosti profila pripadnika Islamske države, problemi s kojima se suočavamo prilikom potrage za njima su jasni. U prvom redu problem je taj da ne možemo sa sigurnošću utvrditi autentičnost profila. Kao drugo, potrebno je razlikovati profile drugih islamističkih skupina koji nam se čine autentičnim zbog vrlo sličnih obilježja i vizualnog identiteta. Kao treće, potrebno je izdvojiti one profile koji samo njeguju „lifestyle“ militantnog džihastista bez jasne pripadnosti nekoj od islamističkih organizacija, a koje nam se čine autentičnim, također, zbog sličnih obilježja i vizualnog identiteta.

7.4.2 Analiza sadržaja tweetova

Kao što je spomenuto, šest tematskih područja komunikacijske strategije koje koristi Islamska država su regrutacija i poziv na džihad, informacije o vojnim aktivnostima, religija, odavanje počasti palim borcima, komunikacija prema Muslimanima i kleveta. (Pellerini, 2016: 8-10)

Regrutacija i poziv na džihad jedna je od najviše zastupljenih tema koja se odnosi na sadržaj *Twitter* profila pristaša Islamske države. Vrlo dobar primjer vidimo na tweetu korisnika @mnofa_mn¹² objavljenog 17. lipnja 2013. koji poziva mlade tinejdžere da se priključe džihadu u Siriji (slika 13).

Slika 13. Tweet korisnika @mnofa_mn koji poziva na džihad.

Informacije o vojnim aktivnostima najčešće kroz tweetove sadrže vizualne prikaze vojne opreme, različitih boraca, oružja i slično. Primjerice, korisnik pod korisničkim imenom @ffaahho¹³ 18. studenog 2014. godine objavio je tweet s prikazom vozila Islamske države koje je preuređeno za protuzračne napade (slika 14.), a otprilike mjesec dana ranije, 18. listopada, tweet sa slikom borca koji puca iz ručnog bacača. (slika 15.)

¹² https://twitter.com/mnofa_mn, profil je posjećen 29. svibnja 2017.

¹³ <https://twitter.com/ffaahho>, profil je posjećen 30. svibnja 2017.

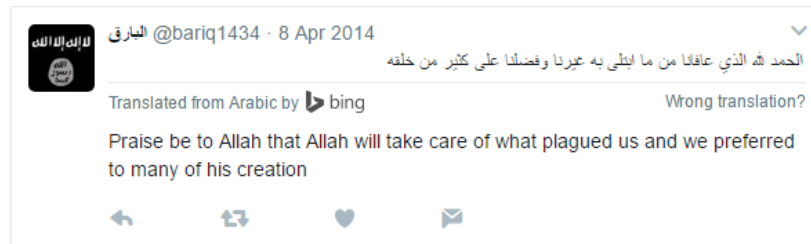
Slika 14. Slika koja prikazuje vozilo Islamske države namijenjeno protuzračnim napadima na profilu korisnika @ffaahho.

Slika 15. Slika koja prikazuje borca Islamske države kako puca iz zračnog oružja na profilu korisnika @ffaahho.

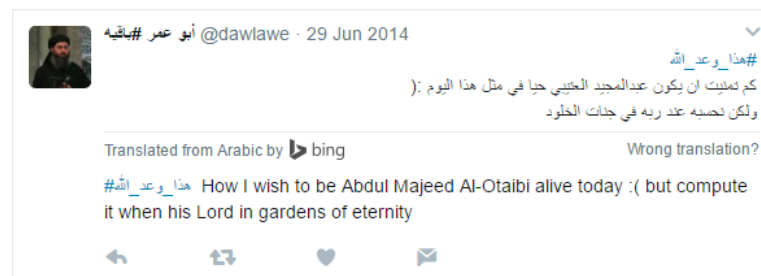
Tweetovi koji se odnose na religijski sadržaj najčešće su citati iz Kur'ana, kratke poruke o Alahu ili prizori iz religijskog života. Analizirajući profil korisnika @bariq1434¹⁴ zamijećeno je kako se velika većina sadržaja upravo bazira na religiji (slika 16.), a veliki broj tweetova sadrži i linkove koji vode dalje prema drugim web stranicima.

¹⁴ <https://twitter.com/bariq1434>, profil je posjećen 31. svibnja 2017.

Slika 16. Tweet korisnika @bariq1434 koji širi religijski sadržaj

Odavanje počasti palim borcima česti je primjer *Twitter* aktivnosti profila Islamske države. Tweetovi najčešće sadrže ime palog borca i poruku usmjerenu prema njemu koja najčešće ima religijske konotacije. Primjerice, korisnik @dawlawe¹⁵ putem svog tweeta objavljenog 29. lipnja 2014. oplakuje svog prijatelja Abdula Majeeda Al-Otaibija (slika 17).

Slika 17. Tweet korisnika @dawlawe koji odaje počast palog borca

Komunikacija prema Muslimanima, kao jedna od tema sadržaja tweetova, najviše se očituje u tweetovima koji legitimiziraju džihad i Islamsku državu. Prema njima, zadaća svakog muslimana je odlazak u borbu protiv nevjernika, odnosno u džihad, što smatra i korisnik @aq1144¹⁶ u tweetu objavljenom 22. ožujka 2013. godine (slika 18.) te poziv na odlazak od svojih obitelji i zajedničku borbu pod istom zastavom, što tweeta korisnik @abowalid12345¹⁷ 14. travnja 2014. (slika 19).

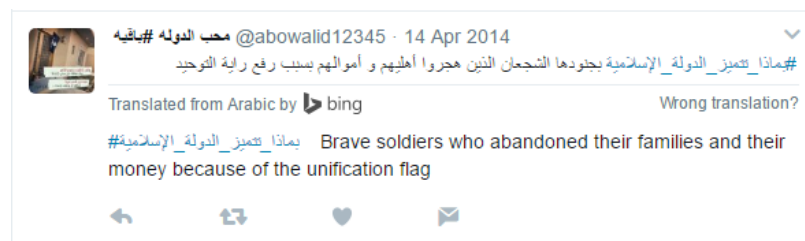

Slika 18. Tweet korisnika @aq1144 o dužnosti odlaska u džihad

¹⁵ <https://Twitter.com/dawlawe>, profil je posjećen 31. svibnja 2017.

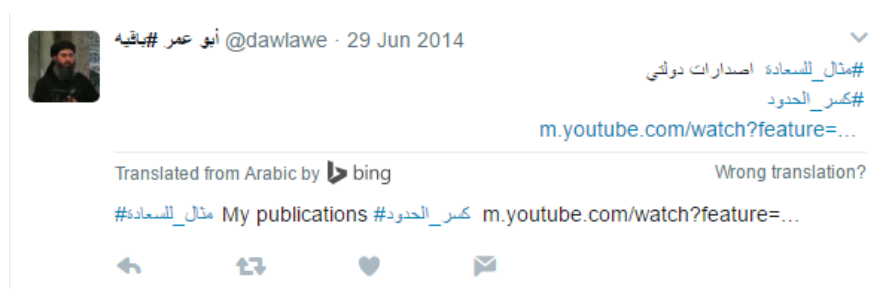
¹⁶ <https://Twitter.com/aq1144>, profil je posjećen 31. svibnja 2017.

¹⁷ <https://Twitter.com/abowalid12345>, profil je posjećen 31. svibnja 2017.

Slika 19. Tweet korisnika @abowalid12345 o zajedničkoj borbi pod istom zastavom

Osim toga, prilikom pretraživanja profila zamiječeno je i vrlo često korištenje linkova koji vode na drugi džihadistički sadržaj na raznim drugim platformama ili web stranicama. Tako, na primjer, tweet korisnika @dawlawe¹⁸ objavljen 29. lipnja 2014. godine sadrži poveznicu na YouTube link (slika 20). Prema sadržaju tweeta radi se o vlastitoj publikaciji korisnika. Još jedan primjer takve aktivnosti je i korisnik @jhggjgb¹⁹ koji tweeta poveznicu na članak na platformu *JustPaste.it*, a kojeg je navodno napisao Hussein Bin Mahmoud, jedan od bliskih suradnika Al-Baghdadija (slika 21).

Slika 20. Tweet korisnika @dawlawe koji dijeli na *Twitteru* vlastitu publikaciju.

Slika 21. Tweet korisnika @jhggjgb koji dijeli članak s platforme *JustPaste.it*

¹⁸ <https://Twitter.com/dawlawe>, profil je posjećen 31. svibnja 2017.

¹⁹ <https://Twitter.com/jhggjgb>, profil je posjećen 31. svibnja 2017.

Također, primijećeno je kako vrlo često profili pristaša Islamske države kroz tweetove podržavaju jedni druge putem opcije @mention. Na taj način osiguravaju da se vijest o kreiranju novog profila brže proširila. Primjerice @salehh123456²⁰ (slika 22) je putem tweeta objavljenog 22. studenog 2013. godine podržao profil @sbinamro7 te tako omogućio veću online vidljivost tog profila.

Slika 22. Tweet korisnika @salehh123456 u kojem dijeli profil @sbinamro7

7.4.3 Vizualni identitet *Twitter* profila

Kao što je već spomenuto, u najviše slučajeva potencijalni pripadnici Islamske države na *Twitteru* imaju postavljenu crnu zastavu Islamske države ili sliku Abu Bakr al-Bagdadija za sliku profila. Najčešće temetike pozadinskih slika su prizori boraca, zgrade sa zastavom Islamske države ili scene iz propagandnih materijala. (Berger, Morgan, 2015: 19).

Jedan od dobrih primjera vizualnog identiteta je profil korisničkog imena @moragem2²¹ (slika 23). Profilna slika prikazuje najvjerojatnije borca Islamske države omotanog u crnu maramu, dok mu se na licu ističu samo oči. Pozadinska slika prikazuje zastavu Islamske država koja vijori ispred sivog neba prije oluje.

²⁰ <https://twitter.com/salehh123456>, profil je posjećen 31. svibnja 2017.

²¹ <https://twitter.com/moragem2>; profil je posjećen 15. siječnja 2016., nepoznato je kada je suspendiran.

Slika 22. Prikaz profila korisnika @moragem2

Profili korisnika @bariq1434²² (slika 23), @alawi_60m²³ (slika 24) i @jhggjgb²⁴ (slika 25) klasični su primjeri brendiranja Islamske države na *Twitteru*. Svi profili za profilne slike imaju postavljen prikaz zastave Islamske države, dok pozadinske slike sadrže razne prikaze poput konvoja Islamske države, slike borca ili pak ratne artiljerije.

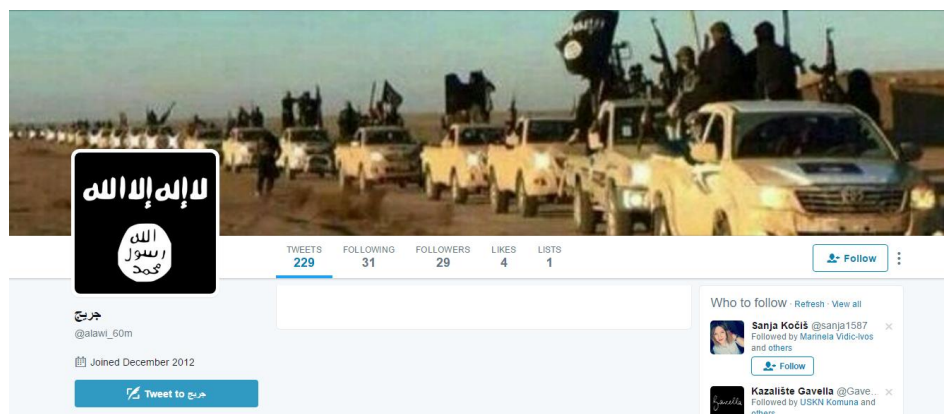

Slika 23. Prikaz profila korisnika @bariq1434

²² <https://twitter.com/bariq1434>, profil je posjećen 30. svibnja 2017.

²³ https://twitter.com/alawi_60m, profil je posjećen 30. svibnja 2017.

²⁴ <https://twitter.com/jhggjgb>, profil je posjećen 30. svibnja 2017.

Slika 24. Prikaz profila korisnika @alawi_60m

Slika 25. Prikaz profila korisnika @jhggjgb

Kao što i Berger i Morgan tvrde (2015: 19), prikaz Abu Bakr al-Bagdadija popularan je način brendiranja profila. Tako slike al-Bagdadija možemo naći na profilima @Bo_khatab1²⁵ (slika 26.), @dawlawe²⁶ (slika 27.) i @saci12131415²⁷ (slika 28.).

Slika 26. Prikaz profila korisnika @Bo_khatab1

²⁵ https://twitter.com/Bo_khatab1, profil je posjećen 31. svibnja 2017.

²⁶ <https://twitter.com/dawlawe>, profil posjećen 23. svibnja 2017.

²⁷ <https://twitter.com/saci12131415>, profil posjećen 31. svibnja 2017.

Slika 27. Prikaz profila korisnika @dawlawe

Slika 28. Prikaz profila korisnika @saci12131415

Jedan od zanimljivijih profila koji opisuju vizualni identitet Islamske države na *Twitteru* je korisnik pod imenom @um_oways²⁸ (prilog 24). Zanimljiv je upravo zbog činjenice da se radi o profilu koji na svojoj profilnoj slici ima sliku djeteta koje pozira ispred zastave Islamske države držeći u ruci pušku. Korisnik profila @um_oways nikad nije objavio niti jedan tweet.

²⁸ https://twitter.com/um_oways, profil posjećen 31. svibnja 2017.

Slika 29. Prikaz profila korisnika @um_oways

Svi navedeni profili, osim @moragem2 koji je suspendiran, još su aktivni na *Twitteru*. Profili @bariq1434 i @alawi_60m najstariji su i datiraju iz svibnja, odnosno prosinca 2012. godine. Ostali profili kreirani su između veljače i lipnja 2014. godine.

8. ZAKLJUČAK

Prema dosadašnjim istraživanjima pokazalo se da korištenjem *Twittera* Islamska država ima za cilj širiti propagandu, regrutirati nove borce, radikalizirati publiku, pozivati na džihad, dijeliti razne taktičke informacije sa bojišta, povezivati se međusobno, širiti linkove koji sadrže poveznice na druga web mjesta džihadističkog sadržaja, odavati počast palim borcima. (Berger, Morgan, 2015.) Islamska država je kroz korištenje *Twittera* u svim navedenim situacijama imala glavni cilj prikazati sebe kao legitimnu instituciju i kao kreatora novih promjena u islamskom svijetu. (Napoleoni, 2015.)

Vlastitim provedenim istraživanjem, gdje se na temelju analize prikupljenih *Twitter* profila Islamske države pokušalo potkrijepiti činjenice dosadašnjih istraživanja, došlo je do sljedećih zaključaka. Kao prvo, uočena je problematika oko prepoznavanja autentičnih profila Islamske države te se u tom dijelu rada pokušavaju prikazati problemi prilikom potrage navedenih profila. Kao prvi i onaj najčešći primjer javlja se problem da ne možemo sa sigurnošću uvrđiti autentičnost profila, odnosno ne možemo ustanoviti je li taj profil zaista pokrenut i upravljan od strane pripadnika Islamske države ili od simpatizera. Drugi primjer navodi problem razlikovanja profila Islamske države s onim profilima drugih islamističkih skupina zbog sličnih obilježja i vizualnog identiteta, a u trećem primjeru suočenih smo s profilima koji izgledom samo njeguju „lifestyle“ militantnog džihadista, a kod kojih nije poznato pripada li nekoj od islamističkih organizacija. Također, neki od profila vješto skrivaju objavljen sadržaj na svojim profilima što najbolje možemo vidjeti na profilu naziva „iphone6 32gb €1350“ kojim upravlja korisničko ime @I1350. Na prvi pogled profil izgleda kao jedan od lažnih ili automatiziranih, dok se daljnjim istraživanjem ustanovilo da se vrlo vjerojatno radi o autentičnom profilu borca Islamske države.

Kao drugo, tematski sadržaj tweetova odgovara navedenim temama komunikacijske strategije Islamske države i opisanim aktivnostima profila. Tako *Twitter* profil korisnika @mnofa_mn tweeta poziva na džihad i nastoji regrutirati nove borce u redove organizacije. *Twitter* profil korisnika @ffaahho dijeli sadržaj vojne tematike, a profil korisnika @bariq1434 dijeli sadržaj baziran na religiji i islamističkoj ideologiji. Potvrđeno je kako neki od *Twitter* profila odaju počast palim borcima što se vidi na primjeru korisnika @dawlawe. *Twitter* profili, također, komuniciraju prema jednoj od svojih ciljanih publika - muslimanima, objavljujući ideološke tweetove poziva na džihad i ujedinjenja svih muslimana što potvrđuje profili korisnika @aq1144 i @abowalid12345. Također, jedna od aktivnosti profila je diljenje raznog propagandno sadržaja Islamske države koji putem linkova vode na druga mrežna

mjesta, što vidimo na primjeru profila @dawlawe i @jhggjgb. Osim toga, primjećeno je kako profili putem opcije @mention podržavaju jedni druge i na taj način povećavaju online vidljivost na *Twitteru* što vidimo na primjer korisnika @salehh123456.

Kao treće, vizualni identitet profila Islamske države također odgovara dosadašnjim provedenim istraživanjima. Tako je ustanovljeno da najveći broj profila sadrži prikaze zastave Islamske države, sliku ili prizor Abu Bakr al-Bagdadija, scena iz propagandnih filmova i raznih vojnih motiva povezanih s organizacijom što možemo posvjedočiti na primjeru sljedećih korisnika profila: @moragem2, @bariq1434, @alawi_60m, @jhggjgb, @Bo_khatab1, @dawlawe, @saci12131415 i @um_oways.

9. POPIS LITERATURE

9.1 Knjige i znanstveni članci

1. Armstron, K. (2008.) *Islam, Kratka povijest*, Zagreb: Alfa
2. Berger J.M., Morgan, J. (2015.) *The Twitter Census: Defining and describing the population of ISIS supporters on Twitter*, Washington: Centre for Middle East Policy, Brookings
3. Bilandžić, Mirko (2014.) *Sjeme zla: uvod u studije terorizma*, Zagreb: Despot Infinitus
4. Binetti, A. (2015.) „A New Frontier: Human Trafficking and ISIS's Recruitment of Women from the West“ *INFORMATION2ACTION* str. 1-8.
5. boyd, D. Golder, S., Lotan G., (2010.) “Tweet, Tweet, Retweet: Conversational Aspects of Retweeting on Twitter .” HICSS-43. IEEE: Kauai, HI
6. Brautović, M. (2011.) *Online novinarstvo*, Zagreb: Školska knjiga
7. Dean, G., Bell, P., Newman, J. (2012.) „The Dark Side of Social Media: Review of Online Terrorism“ *Pakistan Journal of Criminology*, sv. 3 (3): 107-127.
8. Edwards, C. Gribbons, L. (2013.) „Pathways to Violent Extremism in the Digital Era“, *The RUSI Journal*, 158 (5): 40-47.
9. Esposito, J. (2008.) *Nesveti rat: teror u ime islama*, Sarajevo:Šahinpašić
10. Farwell, J. (2014.) „The Media Strategy of ISIS“, *Survival: Global Politics and Strategy*, 56 (6): 49-55
11. Fitton L., Gruen M., Poston L. (2009.) *Twitter for Dummies*, Wiley Publishing, Inc.
12. Gates, S., Podder S. (2015.) „Social Media, Recruitment, Allegiance and the Islamic State“, *Perspectives on Terrorism*, 9 (4): 107.-116.
13. Hadra, D. (2015.) *ISIS: PAST, PRESENT AND FUTURE?: Pro-ISIS Media and State Formation*, Boston College
14. Halverson, J., May, A. (2012.) „The curious case of Colleen LaRose: Social margins, new media, and online radicalization“ *Media, War & Conflict* 5(2): 139 –153.
15. Hoffman, A., Schweitzer, Y. (2015.) „Cyber Jihad in the Service of the Islamic State“ *Strategic Assessment*, 18 (1): 71-81.
16. Hosken, A. (2015.) *Carstvo straha, Islamska država – pogled iznutra*, prev. M. Perišić, Zagreb: Večernji list.
17. Huntington, S. (1997.) *Sukob civilizacija i preustroj svjetskog poretka*, Zagreb: Izvori

18. Jurišić, J., Šapit, M. (2005.) „Utjecaj terorizma na ulogu i djelovanje medija“ *Politička misao*, 17 (4): 115–128.
19. Kalinić, P. (2013.) „Ishodišne točke političkog islama“, *Polemos* 16 (1): 97-114
20. Koren, T., Siboni, G. (2014.) „Cyberspace in the Service of ISIS“ *INSS Insight*, br. 601
21. Khawaja, A.S., Khan, A.H. (2016.) „Media Strategy of ISIS: An Analysis“, *Strategic Studies*, 36 (2): 104-121.
22. Klausen, J. (2015.) „Tweeting the Jihad: Social Media Networks of Western Foreign Fighters in Syria and Iraq“, *Studies in Conflict & Terrorism*, 38 (1): 1-22.
23. Kulenović, T. (2008.) *Politički Islam*, Zagreb: V.B.Z. d.o.o.
24. Marić, S. (2012.) „Terorizam kao globalni problem“, *Medianali*, 6 (11): 87-102.
25. Napoleoni, L. (2015.) *Uspon islamizma*, prev. Z. Ratković, Sandorf
26. O'Reilly, T., Milsten, S. (2012.) *The Twitter Book*, O'Reilly Media, Inc
27. Pellerin, C. (2016.) „Communicating terror: an Analysis of ISIS Communication Strategy“, *SciencesPO*
28. Primorac, I. (2002.) „Državni terorizam i protuterorizam“, *Politička misao*, 39(3): 60-74.
29. Russel, M. (2014.) *Minig the Social Web*, O'Reilly Media, Inc.
30. Schaefer, M. (2012.) *The Tao of Twitter : Changing your Life and Business 140 Characters at a Time*, McGraw Hill Professional
31. Sekulow, Jan (2014.) *Rise of ISIS: A Threat We Can't Ignore*. New York: Howards Books
32. Weinmann, G. (2014.) *New Terriorism and New Media Washington*, DC: Commons Lab of the Woodrow Wilson International Center for Scholars,
33. Wilkinson, P. (2002.) *Terorizam protiv demokracije*, Zagreb: Golden Marketing
34. Williams S., Terras M., Warwick, C. (2013). “What people study when they study Twitter: Classifying Twitter related academic papers”, *Journal of Documentation*, 69 (3).
35. Winter, C. (2015.) *The Virtual „Caliphate“: Understanding Islamic State's Propaganda Strategy*, Quilliam

9.2 Internetski izvori

1. Cambell, S. (2016.) *ISIS using kittens and NUTELLA to lure jihadi wannabes into evil death cult*, Mirror.co.uk, <http://www.mirror.co.uk/news/world-news/isis-using-kittens-nutella-lure-8061303>, stranica posjećena 29. svibnja 2017
2. Frier, S. (2017.) *Why Twitter Is Vital and Struggling at Same Time: QuickTake Q&A*, Bloomberg.com, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2017-01-05/why-Twitter-is-vital-and-struggling-at-same-time-quicktake-q-a>, stranica posjećena 15. svibnja 2017.
3. *David Haines – obituary*, Telegraph.co.uk, <http://www.telegraph.co.uk/news/obituaries/11095290/David-Haines-obituary.html>, stranica posjećena, 16. rujna 2017.
4. Hashtagify.me, <http://hashtagify.me/popular>, stranica posjećena 8. svibnja 2017.
5. Hashtags.org, <https://www.hashtags.org/definition/btsbbmas/>, stranica posjećena 8. svibnja 2017.
6. *Internet Live Stats*, <http://www.internetlivestats.com/internet-users/>, stranica posjećena 19. svibnja 2017.
7. *The Top 20 Valuable Facebook Statistics – Updated September 2017*, Zephoria.com, <https://zephoria.com/top-15-valuable-facebook-statistics/>, stranica je posjećena 17. rujna 2017.
8. Twitter.com, <https://about.twitter.com/company>, stranici pristupljeno 5. svibnja 2017.
9. Twitter Counter, <https://twittercounter.com/pages/100>, stranica posjećena 7. svibnja 2017.